

2024-02

jaargang 55
nummer 2
maart 2024

Maandblad van
Vrijdenkersvereniging
De Vrije Gedachte

De Vrijdenker

Sinds 1856

De Vrije
Socialisten en
De Dageraad

Stel eens
een vraag
over de Islam

Religie en
wetgeving

Woke
uitgelegd op
school

HISTORIE

In De Vrijdenker 2023-05 (pag. 17) kon u een gedigitaliseerd en ingekort verslag lezen van het Internationaal Vrijdenkerscongres dat in 1883 werd gehouden in Amsterdam. Het complete verslag is te vinden op onze website. Klik daartoe op de startpagina onderaan in de rechter kolom "Categorieën" op Historische stukken.

MINISYMPOSIUM MISINFORMATIE

Op ons Youtube-kanaal (de vetgedrukte link hieronder) vindt u registraties van het mini-symposium *Het Recht op Misinformatie* naar aanleiding van het gelijknamige boek van Bart Collard. Dit evenement in het Polanentheater te Amsterdam op 21 oktober 2023 werd georganiseerd door De Vrije Gedachte met steun van uitgeverij Blauwburgwal. Willem Vermaat was de (mid)dagvoorzitter. Syp Wynia en Geerten Waling verzorgden individuele bijdragen. Floris van den Berg interviewde Bart Collard.

PODCASTS

Podcasts van De Vrije Gedachte worden verzorgd door bestuursleden Floris van den Berg en Bart Collard. De programma's zijn op YouTube, dus met video, te bekijken via:

<https://www.youtube.com/@verenigingdevrijegedachte4805/videos>

Daarnaast zijn ze op Spotify te beluisteren via:

<https://open.spotify.com/show/6J0uDTp0PT06qrumVR1DZQ?si=e514d8d-cdb31426d>

of, veel korter: <https://spoti.fi/3ZymQCb>

Als u zich 'abonneert' op de podcast en deze 'volgt' via deze kanalen en tevens 'likes' uitdeelt zal de podcast sneller gevonden worden, ook door niet-leden. Zo kunt u helpen om de boodschap van DVG verder en sneller te verspreiden buiten onze vereniging.

Bezoek onze
website
devrijegedachte.nl

Bezoek onze
Facebook-pagina
De Vrije Gedachte

COVER VOOR: Symposium 'Recalcitrant' in Parnassos te Utrecht, 17 februari 2024 (aangekondigd in ons vorige nummer), optreden van cabaretière Willemijn de Boer.

COVER ACHTER: Eveneens van het Symposium 'Recalcitrant': **1.** Totaal. **2.** Willem Vermaat wordt in een act bijgestaan door Floris van den Berg (l) en Bert van Til (r).

Foto's van R. van Elst.

Aankondiging Algemene Ledenvergadering 2024

Datum: **zaterdag 25 mei 2024**

Locatie: **Vergadercentrum Domstad, Koningsbergerstraat 9, Utrecht**

Inloop: 13.00 uur

Tijd: **13.30 -- 16.30 uur** met aansluitend borrel tot 18.00 uur

13.30 uur -- 14.15 uur: Voordracht van Anton van Hooff: HET OORLOGSDAGBOEK VAN ANNA HAAG, MONUMENT VAN VRIJ DENKEN

Svp aanmelden via voorzitter@devrijegedachte.nl (alleen toegankelijk voor leden DVG).

Beste leden,

Jullie zijn van harte welkom op de ALV 2024, met borrel, op 25 mei in Vergadercentrum Domstad te Utrecht. Anton van Hooff zal voorafgaand aan de vergadering een voordracht houden over het oorlogsdagboek *Denken ist überhaupt nicht mehr Mode* van Anna Haag.

Het bestuur is dringend op zoek nieuwe bestuursleden, met name naar een webmaster/sociale media en een penningmeester. Er is ook ruimte voor andere bestuurstaken. Ben je geïnteresseerd om de handen uit de mouwen te steken en actief te werken in georganiseerd vrijdenken stuur dan een e-mail naar: voorzitter@devrijegedachte.nl.

Als je de stukken (zie ommezijde, vetgedrukt) voor de ALV wilt ontvangen, stuur dan een bericht naar de secretaris Bart Collard: bart.collard@outlook.com.

Mocht je punten willen inbrengen op de ALV, mail dan uiterlijk op 25 maart 2024 naar de secretaris.

We zien jullie graag op de ALV op 25 mei, maar wellicht zien we jullie al eerder op de 'nieuwjaarsborrel' op **17 februari** wanneer ook het Symposium Recalcitrant plaatsvindt (meld je aan via de website DVG – entree en drankjes zijn gratis voor leden van DVG; meer info verderop in dit blad) of op **18 mei** bij de Vrijdenkersdag.

Zie ommezijde voor een jaarkalender met DVG-activiteiten.

Met vrije groeten,

Bestuur De Vrije Gedachte:

Floris van den Berg, voorzitter

Stanley Bakker, vicevoorzitter

Bart Collard, secretaris

Fabian van Langevelde, penningmeester, ledenadministratie

Z.O.Z.

Concept agenda

ALV DVG: 14.15 tot uiterlijk 16.30 uur (halverwege een korte pauze).

(Vet gedrukt zijn stukken die door leden bij de secretaris opgevraagd kunnen worden)

- Presentielijst
- Ideeënbus: leden kunnen hun ideeën op post-its schrijven (dit kan gedurende de hele vergadering).
- Welkom en opening door de voorzitter
- Vaststelling agenda; punten van orde
- Mededelingen; ingekomen stukken
- Goedkeuring **notulen van de ALV's van 2022 en 2023**
 - d.d. 18 november 2023
 - d.d. 14 mei 2022
- Bestuurswisselingen
 - Stanley: blijft bestuurslid (als vicevoorzitter)
 - Floris: herbenoembaar als voorzitter
 - Bart (secretaris): herbenoembaar als bestuurslid (en secretaris)
 - Fabian: aftredend en stelt zich niet herbenoembaar.
 - Nieuw benoembaar: Willem Vermaat.
 - Penningmeester: VACANT
 - Webmaster: VACANT
 - Ledenadministratie: VACANT
- Vaststelling van de contributie
- Verslag werkgroepen
 - Hulp atheïstische asielzoekers: Tomasz Radecki
 - Eventuele andere werkgroepen: zoals onderwijs, vrijdenkerscafé
- Stand van zaken rondom AV
 - Verslag door Jacques Honkoop
- Verslag redactiecommissie *De Vrijdenker* (door hoofdredacteur René van Elst)
- Financiën
 - Contributie: voorstel van het bestuur om bedrag gelijk te houden
 - Presentatie van het **financieel jaaroverzicht 2023** door penningmeester
 - Verslag van kascontrolecommissie (is reeds in december goedgekeurd)
 - Instellen nieuwe kascontrolecommissie: Henk Engelsman & Sander Wendel
 - **Begroting 2024** (Fabian)
 - Voorstel goedkeuring begroting voor de vergadering
- Beleidsplan / activiteiten en vrijdenkersagenda voor 2024:
 - Podcasts
 - *De Vrije Gedachte* (Bart & Floris)
 - *Kritisch bekeken* door Stanley, Teun Müller Smit en Hans Haytsma - nieuw
 - Vrijdenkersjaarboek 2022-2023 (Floris & Rudy Schreijnders, redactie)
 - Verenigingshandboek
 - Vrijdenkerspenning
 - Verkenning Vrijdenkersacademie
- Korte inventarisering van ideeën uit ideeënbus van begin van vergadering
- Uitreiking Vrijdenkerspenning
- Rondvraag
- Sluiting vergadering
- Borrel tot 18.00 uur

Activiteitenplanning DVG 2024

- 17 februari: 'Nieuwjaarsborrel' en symposium Recalcitrant
- 18 mei: Vrijdenkersdag
- 25 mei: Algemene Jaarvergadering
- Najaar: Atheïsmedag samen met Belgisch Humanistisch Verbond >> Atheïst van het Jaar
- 5 september: Vrijdenkerswandeling
- 14 september: Anton Constandse-lezing & Vrijdenker van het jaar
- 19 oktober: Inspiratiedag vrijdenken voor (nieuwe) leden.
- 23 november: Beleidsdag met bestuur & redactie

De Vrijdenker

jaargang 55 • nummer 2 • maart 2024

INHOUD

Titel	Auteur(s)	Pag.
• Mededelingen / DVG op het WWW	Redactie	◀ cover
• Aankondiging Ledenvergadering	Bestuur	(1-2)
• Informatie De Vrije Gedachte / Colofon De Vrijdenker	Bestuur / Redactie	4
• De wet en reli-privileges	Jurjen Dijkstra	5
• Vraagislam geeft geen antwoord	Anton van Hooff	9
• Voer voor wappies? Boekbespreking van Bart Collard, <i>Het recht op misinformatie</i>	René van Elst	12
• Links en toch niet woke	Martin Harlaar	14
• De vrije socialisten als steunpilaren van De Dageraad	Arend Hazekamp	19
• Werelds Nieuws	René van Elst	24
• Mededeling v.d. redactie --- Ingezonden brief		29
• Mijn recalcitrante levensreis	Anne Bogerd	29
• Het gaat om de reis, niet om de bestemming	Keyvan Shahbazi	31
• De auteurs van dit nummer / Aanwijzingen voor auteurs	Redactie	32

(bij pag. 12)

INFORMATIE

De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte is opgericht in 1856 onder de naam De Dageraad.

Bestuur:

Stanley Bakker
Floris van den Berg - voorzitter
Bart Collard - secretaris
Fabian van Langevelde - penningmeester

Postadres en telefoonnummer:

De Vrije Gedachte
Antonius Matthaeuslaan 16
3515AS Utrecht
Tel. 06-28301336

E-mail:

bart.collard@outlook.com

IBAN:

NL15INGB0000274551

Leden- en abonnementsadministratie:

ledenadministratie@devrijegedachte.nl
Postadres en telefoon: zie hiernaast

Lidmaatschap / abonnement De Vrijdenker:

Zie "Kosten" hieronder in het Colofon van dit blad

Internet:

- Website: devrijegedachte.nl
- YouTube-kanaal: Vereniging DeVrijeGedachte
- Facebook-pagina: De Vrije Gedachte

Van Langevelde - Bakker - Collard - Van den Berg

COLOFON

De Vrijdenker

De Vrijdenker is een tien maal per jaar verschijnend tijdschrift, uitgegeven door de vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte.

Redactie:

René van Elst – hoofdredacteur a.i. en eindredacteur
Maarten Gorter – coördinator
Anton van Hooff
Eelko de Vos
Hans de Vries

Opmaak:

Jaap van Dijk (dit nummer: René van Elst)

Postadres en telefoon:

zie hierboven bij de informatie over DVG

E-mail:

redactie@devrijegedachte.nl

Website:

zie hierboven bij de informatie over DVG

(Leden- en) abonnementsadministratie:

Zie hierboven bij de informatie over DVG

Kosten (ingegaan 2018):

- Lidmaatschap met abonnement € 62,— p.j.
 - Lidmaatschap zonder abonnement € 30,— p.j.
 - Abonnement € 36,— p.j.
 - Student-lidmaatschap (t/m 25 jaar) met abonnement € 30,— p.j.
- Zie ook de aanbieding onderaan!
- Prijs losse nummers € 3,50

Kopij:

Reacties en nieuwe bijdragen, die betrekking hebben op het vrijdenken, worden zeer op prijs gesteld. A.u.b. digitaal aanleveren. Zie de aanwijzingen achterin dit blad.

Druk:

Drukkerij Image Team Eemnes
ISSN: 1872-1478

Disclaimer: De Redactie van De Vrijdenker wijst erop dat door auteurs verkondigde meningen niet per se geheel of gedeeltelijk de mening van de Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte en/of de Redactie weergeven. De inhoud van het geschrevene blijft te allen tijde de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteur.

VOORDEELAANBIEDING VOOR JONGEREN

Ben je atheïst (of denk je erover om het te worden) en jonger dan 25 jaar, profiteer dan van ons aanbod.

Als je je aanmeldt als nieuw lid dan krijg je een heel jaar lang 50% korting op De Vrijdenker. Je betaalt dan dus geen € 30,- maar slechts € 15,- voor 10 nummers!

Meld je aan op de site www.devrijegedachte.nl of via info@devrijegedachte.nl en vergeet niet je geboortedatum te vermelden.

De wet en reli-privileges

door *Jurjen Dijkstra*

Grondwet

Over de grondwet is veel te doen de laatste tijd. De partij van Omtzigt, de NSC, wil het partijprogramma van de eenmanspartij van Wilders, de PVV, toetsen aan de grondwet. Wim Voermans heeft hem geholpen en 20 rechtsstatelijke barrières in het PVV-programma geïdentificeerd en geconstateerd “dat de basisvoorwaarde om te regeren niet in voldoende mate aanwezig is”. Daarbij verwijst Voermans niet alleen naar de grondwet, maar ook naar internationale verdragen en het EU-recht. Overigens is het pleiten voor een herziening van een grondwetsartikel niet illegaal. De grondwet in Nederland is niet heilig zoals in de USA, en wordt voortdurend aangepast. En menig vrijdenker heeft zijn twijfels over artikel 1 en 23.

Historie

Na het vertrek van de Franse overheersers in 1813 was er behoefte aan een nieuwe grondwet. Op 29 maart 1814 werd de grondwet gepubliceerd. Het gaat vooral over de positie van de koning en hoe de voormalige provinciën moeten samenwerken. Maar het regelt ook vrijheid van godsdienst, bepaalt dat onderwijs een gelegenheid is van de overheid en dat godsdienstles plaats vindt op openbare scholen.

In 1815 vindt er al een aanpassing plaats. Onder andere wordt in het eerste hoofdstuk artikel 4 toegevoegd, “*Allen die zich op het grondgebied van het Rijk bevinden, hetzij ingezetenen of vreemdelingen, hebben gelijke aanspraak op bescherming van persoon en goederen.*” Dit kan als voorbode gezien worden van wat we nu kennen als artikel 1.

Een terugblik: nadat **koning Willem II** ► enigszins nerveus werd van revoluties in omringende staten en onrust en rellen in Nederland, gaf hij Thorbecke de opdracht om een liberale grondwet te schrijven. Deze grondwet uit 1848 wordt wel als de basis gezien van ons huidige parlementaire stelsel. Maar deze wet bevat niet het huidige artikel 1 en ook nog geen artikel 23. Er was wel vrijheid van onderwijs, maar het openbaar onderwijs gaf godsdienstles en werd betaald uit de rijksbegroting. Religieus onderwijs moest zijn eigen boontjes doppen. In 1857 wordt echter in de Lager Onderwijswet bepaald dat openbaar onderwijs neutraal is en godsdienstonderwijs dient te worden geschrapt. De schoolstrijd ontbrandt, christenen en katholieken bundelen hun krachten en door slimme koehandel met de liberalen en socialisten die het algemeen kiesrecht (voor mannen welteverstaan) in de grondwet willen opnemen, krijgen ze het voor elkaar dat het bijzonder onderwijs gesubsidieerd wordt, vastgelegd in het tiende hoofdstuk van de grondwet van 1917, artikel 192, “[...] *Het bijzonder algemeen vormend onderwijs, dat aan de wet te stellen voorwaarden voldoet, wordt naar*

den zelfden maatstaf als het openbaar onderwijs uit de openbare kas bekostigd [...].” We kennen dit artikel nu als artikel 23. We zijn daarmee een vreemde eend in de internationale bijt, we zijn het enige land dat een dergelijke regeling kent.

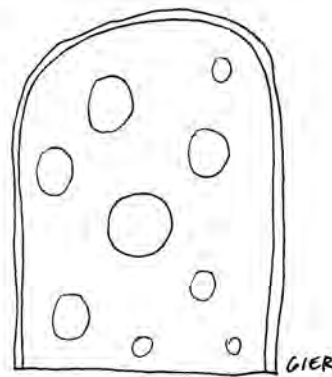
Het is interessant te weten dat Carl Romme, leider van de Rooms-Katholieke Staatspartij, tijdens de tweede wereldoorlog een voorstel heeft geschreven om het openbaar onderwijs af te schaffen. Dat is ons gelukkig bespaard gebleven.

Artikel 23

De recente verkiezingsprogramma's bevatten veel platitudes over het verbeteren van het onderwijs en veel partijen refereren aan artikel 23. DENK, FvD, SGP en de wolf in schaapskleren onder de partijen, de CU, willen niet dat de overheid meer deugdelijkheidseisen stelt aan het te geven onderwijs en de vrijheid houdt om zelf het lesprogramma in te vullen en verantwoordelijk te zijn voor personeels- en arbeidsvoorwaardenbeleid. In gewone taal voor wat dat laatste betreft, homoseksuele leraren niet aannemen, dan wel forceren in de kast te blijven en ook leerlingen moeten zich koest houden. Toen Tim Hofman aan een schooldirecteur van een christelijke school vroeg “Mag je als jongen een vriendje hebben hier op school?” antwoordde hij “Je mag wel homo zijn, maar niet homo doen.”

In navolging van Romme bepleitte de CU in 2017 nog het afschaffen van het openbaar onderwijs. De SGP vindt dat het niet aan de inspectie is om te beoordelen of scholen de juiste opvattingen hebben, bijvoorbeeld over het klimaat of seksuele diversiteit.

- JA21 wil de opmars van woke binnen het onderwijs stoppen, zoals *“indoctrinatie over zaken als ‘gender’ en ‘institutioneel racisme’”*.
- Het CDA wil artikel 23 in stand houden maar zegt wel dat *“artikel 23 nooit een vrijbrief [mag] zijn voor onverdraagzaamheid of inperking van elkaars rechten”* en *“We treden streng op tegen scholen die via het onderwijs onverdraagzaamheid, antidemocratische ideeën of een afkeer van de Nederlandse samenleving doorgeven.”*
- Het NSC wil *“geen ruimte bieden aan het overdragen van onverdraagzaamheid en ondemocratische opvattingen door leraren of in lesmateriaal. [...] We hechten zeer aan artikel 23 van de Grondwet, maar de vrijheid van onderwijs mag niet worden misbruikt.”*
- De VVD wil artikel 23 aanpassen met een acceptatieplicht en het verbieden van identiteitsverklaringen, *“de vrijheid van onderwijs mag niet het gelijkheidsbeginsel ondermijnen”*.
- De PvdA heeft een initiatiefwetsvoorstel ingediend met de premisse dat ieder kind recht heeft op onderwijs en dat op elke school de kansengelijkheid van kinderen en ontplooiing van hun persoonlijkheid gewaarborgd is en kennis van en respect krijgt voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. Lodewijk Asscher zegt *“Elke school wordt verplicht om les te geven in burgerschap, artikel 1 van onze grondwet wordt nageleefd en de waarden van onze democratische rechtsstaat worden meegegeven.”* (ook voor Asscher is artikel 1 blijkaar de heilige graal). De PvdA laat de bekostiging ongemoeid.
- De PVV doet het op zijn eigen manier: *“Wij willen het bijzonder onderwijs en artikel 23 van de Grondwet behouden. De vrijheid van onderwijs is een groot goed. Er is echter geen plaats voor onderwijs dat haaks staat op de belangrijkste uitgangspunten waarop onze samenleving is gebaseerd: vrijheid, gelijkwaardigheid van man en vrouw, heteroseksueel of LHBTI, gelovig of geloofsverlater. Dat betekent dat wij islamitisch onderwijs geen plek in ons bestel geven en daarom verbieden.”*
Dit zal wel een van de door Voermans gevonden rechtsstatelijke barrières in het PVV-programma zijn.
- Alleen Volt wil het subsidiëren van religieus onderwijs stoppen: *“Voor een open samenleving is het nodig dat kinderen uit alle geloofsovertuigingen elkaar al op school kunnen leren kennen. Door te stoppen met het bekostigen van scholen die één bepaalde geloofsovertuiging uitdragen, zullen kinderen met verschillende wereldbeschouwingen elkaar eerder ontmoeten en van elkaar leren.”*

DE NEDERLANDSE GRONDWET
VERTOONT VERSCHILLENDE GATEN

JOODS-CHRISTELIJKE- ISLAMITISCHE-TRADITIE

Postbus 1045

6801 BA Arnhem

www.loesje.nl

WEL LEKKER VEEL
FEESTDAGEN

Loesje

Men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de door de partijen gewenste aanvullingen een reactie zijn op de zogenaamde linkse indoctrinatie van leerlingen en de opkomst van islamitische scholen, maar dat de partijen dat laatste niet hardop durven zeggen. In die zin is Wilders' eerlijkheid te prefereren.

Kortom, bijna elke partij van links tot rechts heeft wel wat aan te merken op artikel 23, maar geen enkele durft de conclusie te trekken dat in een land waar de meerderheid denkt in een land te leven waar kerk en staat gescheiden zijn, hoewel dat nu juist nergens in de grondwet wordt benoemd (!), artikel 23 juist een gedrocht is en uitnodigt tot discrimineren. Vrijheid van religieus onderwijs is per definitie onderwijzen van godsdienstige theorieën, inclusief alle onhebbelijkheden en onwetenschappelijke kanten. Elke godsdienst is per definitie discriminatoir, immers elke anders- of niet-gelovige behoort tot een andere (minderwaardige) sekte, is dwalend en moet op het rechte pad worden gebracht (met of zonder geweld). Maar discriminatie mag dan weer niet van de politiek, de school moet wel verdraagzaam, democratisch, kansengelijk of wat dan ook zijn. Maar het is het ene of het andere, niet beide tegelijk. Als je voor bijzonder onderwijs bent, dan heb je ook de minder aangename godsdienstige kant van het schoolprofiel te accepteren. Als de politiek dit met regeltjes wil onderdrukken dan is het geen bijzonder onderwijs meer, en bovendien wie bepaalt dan de regeltjes. Geen enkele partij durft het echter aan om, behalve Volt, de bekostiging van het bijzonder onderwijs aan de kaak te stellen. Niemand durft het aan het bijzonder onderwijs af te schaffen.

Omdat het bijzonder onderwijs de vrijheid heeft zijn eigen lesprogramma's samen te stellen, is er dan een kans dat een kind de gangbare wetenschappelijke theorieën over het ontstaan van het heelal en leven op aarde die op gespannen voet staan met religieuze theorieën, niet onderwezen krijgt? De examenprogramma's worden door de minister op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma staat hoe de leerstof is verdeeld over het centraal examen en het

schoolexamen. Om te zorgen dat de eisen voor het centraal examen duidelijk zijn, worden deze gespecificeerd door het College voor Toetsen en Examen in een afzonderlijke publicatie per vak: de “syllabus”. In de syllabus staan de onderwerpen die geëxamineerd kunnen worden. Voor biologie vwo 2023, staat onder domein Evolutie dat de sub-domeinen “Selectie” en “Soortvorming” centraal geëxamineerd worden. De sub-domeinen “Biodiversiteit” en “Ontstaan van leven” maken geen deel uit van het centraal examen. In het havo-examen komt “Ontstaan van leven” in het geheel niet voor. Hoewel aan de hand van de subcategorie soortvorming wel iets van de evolutietheorie onderwezen kan worden, kunnen bijzondere scholen de wetenschappelijke consensus over het ontstaan van leven aan de leerlingen onthouden dan wel er een creatieve invulling aan geven.

Artikel 1

Hoewel wel eens de indruk wordt gewekt dat Nederland al heel lang dat zo vaak geroemde artikel 1 heeft, is het pas in 1983 toegevoegd: *“Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.”* Het beschrijft het gelijkheidsbeginsel dat de staat ondanks onderlinge verschillen ons identiek moet behandelen. In 2023 aangepast tot *“... Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, handicap, seksuele gerichtheid [...], is niet toegestaan.”* FvD, PVV en SGP stemden tegen deze wijziging. Blijkbaar is het specifiek noemen van discriminatie op basis van godsdienst in de tekst gewenst, maar wil men discriminatie op basis van seksuele geaardheid maar liever niet benoemen. Dit raakt de kern van de onzinnigheid van artikel 1, door het noemen van voorbeelden wordt het niet krachtiger, maar opent het juist de deur voor selectieve interpretatie.

In het PVV-programma staat dat *“De joods-christelijke en humanistische traditie/cultuur worden als dominante cultuur in een nieuw artikel 1 van de Grondwet vastgelegd. Het huidige artikel 1 Grondwet komt te vervallen.”* Zoals gebruikelijk bij Wilders blijft het bij deze obligate oneliner, een concreet tekstvoorstel ontbreekt. Onze wetten bevatten artikelen die eerder een gevolg van de jaren zestig en zeventig zijn, dan van christelijke waarden. Als onze wetten op joods-christelijke traditie gestoeld waren geweest, hadden we geen homohuwelijk, euthanasie- of abortuswetgeving gehad, maar wetten die dit zouden hebben verboden en was smadelijke godslastering, die pas in 2014 geschrapt is uit het wetboek van strafrecht, vast nog wet geweest.

Artikel 6

De vrijheid van godsdienst wordt in artikel 6 van de grondwet geregeld en is al in 1579 in de Unie van Utrecht opgenomen. Iedereen mag zijn eigen godsdienst of levensovertuiging kiezen en zich op zijn eigen manier daarnaar gedragen, mits dit past binnen de wettelijke regels, de overheid heeft zich daar niet mee te bemoeien. Punt 2 van artikel 6 noemt wel een aantal beperkingen *“De wet kan ter zake van de uitoefening van dit recht buiten gebouwen en besloten plaatsen regels stellen ter*

bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.”, maar het zegt niets over de bescherming van andere personen, dieren, landschap of milieu. En het zegt ook niets over de bescherming binnen religieuze gebouwen.

Artikel 11

Het Kwaliteitskader Cosmetische Zorg bepaalt dat men minimaal 18 jaar moet zijn voor een cosmetische ingreep zonder medische noodzaak. Het CDA pleit er voor dit te verhogen naar 21 jaar. De wet neemt hier duidelijk jongeren (tegen zichzelf) in bescherming. Lichamelijke integriteit wordt tot de mensenrechten gerekend en de grondwet zegt in artikel 11 dat *“Ieder heeft, behoudens bij of krachtens de wet te stellen beperkingen, recht op onaantastbaarheid van zijn lichaam.”* Tegelijkertijd staat de overheid toe dat baby's voor het leven worden gemuteerd door besnijdenissen. De Hoge Raad heeft in 2011 uitgesproken er geen wet is die jongensbesnijdenis verbiedt omdat een jongensbesnijdenis niet valt onder mishandeling (!). Genitale verminking van meisjes valt wel onder (zware) mishandeling. Het zal juridisch wel kunnen, maar het aan de ene kant inspuiten van botox of vergroten van borsten verbieden en aan de andere kant baby's besnijden toestaan, wringt.

Slachten

In Nederland geldt een verbod op onverdoofd slachten. Met uitzondering van ritueel slachten. De PvdD werkt al jaren aan een wijziging van wetgeving, maar tot nu toe zonder succes. In Vlaanderen is in 2020 onverdoofd slachten verboden. Joodse en moslimorganisaties haalden de vrijheid van godsdienst erbij, hun religie schrijft voor dat dieren met een mes en gepreveld gebed moet worden gekeeld. Het Europees Hof van Justitie heeft geoordeeld dat het Vlaamse verbod op onverdoofd slachten niet in strijd is met het Europees recht en de grondrechten van gelovigen niet werden geschonden. In Nederland werd een initiatiefwetsvoorstel van de PvdD om ritueel slachten te verbieden in de Tweede Kamer aangenomen, maar in 2012 door de Eerste Kamer verworpen, mede door toedoen van de VVD, PvdA, D66 en Groen Links die in de Tweede Kamer nog voor waren. Er ligt een nieuw voorstel van de PvdD dat afgezwakt is en bedwelmen verplicht stelt voorafgaand aan de rituele slacht.

Reli-privilege

“Allen [...] worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie [...] op welke grond dan ook, is niet toegestaan.” Er staat niet dat we gelijk zijn, dat is immers niet zo, maar rijk of arm, man, vrouw of het, atheïst, agnost of gelovig, gezond of ongezond, jong of oud, gekleurd of ongekleurd, we zouden volgens artikel 1 gelijk behandeld moeten worden. Dit is een nobel streven, maar in de praktijk is dat niet zo, er is een reli-privilege. Gelovigen zien dat waarschijnlijk niet zo, zij hebben het eerder over reli-bashen, maar het bekritisieren van religie valt onder de vrijheid van meningsuiting en gelukkig is godslastering uit de wet verdwenen. Religieus zijn mag, hoe

onlogisch en onverstandig atheïsten dat ook vinden, maar het uitvoeren van religieuze handelingen die andere wezens of omgeving schaden zou niet moeten mogen. Met een beroep op de grondwetsartikelen 1 en 23 en artikel 137 van het Wetboek van Strafrecht verdedigen de gelovigen het recht om in de uitoefening van hun religie niet gediscrimineerd te worden. Niet discrimineren wordt uitgelegd als het mogen handelen naar uit heilige (!) geschriften afgeleide regels. Daar waar wetten meebewegen met de tijd (in de bijbel, koran en thora staat niets over de maximale snelheid op autosnelwegen), zijn de heilige geschriften archaïsch en totaal niet geschikt als inspiratie voor wetgeving, het is maar net welke godsfluisteraar zijn interpretatie te berde brengt.

- Ondanks het feit dat volgens het CBS 56% van de Nederlanders van 15 jaar of ouder niet gelovig is (20% katholiek, 14% protestants, 5% moslim en 5% een andere religieuze groep (2020)) gaat volgens hetzelfde CBS meer dan 70% van de leerlingen naar het bijzonder onderwijs en neemt het aantal openbare scholen af.
- Ondanks het feit dat er wetten zijn die de lichamelijke integriteit van de mens beschermen, worden kinderen gemutileerd.
- Ondanks het feit dat er wetten zijn die dieren (deels) beschermen, worden ze op een afschuwelijke manier geslacht.
- Ondanks het feit dat enkele van de meest elegante natuurkundige en biologische theorieën wetenschappelijk gemeengoed zijn en continu worden aangepast aan nieuwe inzichten, is het mogelijk dat kinderen ze in de lesstof nauwelijks onderwezen krijgen.
- Ondanks het feit dat homo-emancipatie een eind op weg, maar nog steeds niet voltooid is, kan kinderen worden wijsgemaakt dat homoseksualiteit zondig is, onderdrukt moet worden, of zelfs bestraft moet worden.

- Ondanks het feit dat de vrouwenemancipatie een eind op weg is, maar ook nog niet voltooid, wordt kinderen verteld dat de vrouw onderdanig is aan god en man, dat ze zich in klederdracht dan wel zedig moet kleden en zich moet onderwerpen aan allerlei misogynie regels.
- Ondanks het feit dat we volgens artikel 1 gelijk behandeld moeten worden, zijn blijkbaar artikel 6 en 23 nodig om “extra” gelijkheid voor gelovigen te waarborgen, of gaat het meer om het bestendigen van door hun gewenste ongelijkheid?

Tot slot

Helaas kunnen onze wetten blijkbaar zodanig geïnterpreteerd worden dat ze buigen voor de interpretaties uit benepen oude geschriften. Het is teleurstellend te zien dat zich progressief noemende partijen het dun in de broek loopt om eens op te staan tegen reli-privileges. De hele grondwet moet tegen het licht worden gehouden met als uitgangspunt dat Nederland een seculier land is. Aan

artikel 6 van de grondwet, vrijheid van godsdienst, zou aan het tweede lid op zijn minst bescherming van andere levens (dieren, waaronder de mens, en planten) en omgeving moeten worden toegevoegd. Men kan zichzelf afvragen of artikel 6 überhaupt nog nodig is, er is tenslotte ook geen artikel dat de vrijheid van damverenigingen waarborgt. Artikel 23 opdoeken. Artikel 1 moet op de schop door alle voorbeelden te schrappen, beter nog: herschrijven. En ten slotte, een in niet mis te verstane bewoordingen geschreven artikel over scheiding van kerk en staat moet worden toegevoegd. Daar zouden die partijen zich eens druk over moeten maken.

Scheiding van kerk en staat

Vraagislam geeft geen antwoord

door Anton van Hooff

Hoe kwam ik in Allahsnaam toch terecht op de webstek van *Vraagislam*? In elk geval verkneukelde ik me meteen met het geneuzel over de 'klemmende' vragen die behandeld werden: 1. Mag een moslim een kredietkaart gebruiken? 2. Mag-tie een woning kopen voordat deze gebouwd is? Elders kun je te weten komen welke voor- namen wel of niet door Allah's beugel kunnen.

Eerste bedrijf

Geamuseerd schreef ik *Vraagislam*:

Heerlijk de beuzelarijen te zien waarmee Allah- gelovigen zich bezighouden; ze bevestigen mij in mijn ongelof. Bedankt!

Lees toch eens de Koran als boek.

Tot mijn verrassing kreeg ik binnen een half uur respons.

Het lijkt erop dat u een kritische kijk heeft op religieuze praktijken en geloven, en dat is uw goed recht. Iedereen heeft de vrijheid om zijn of haar eigen overtuigingen te vormen. [...] Als u besluit de Koran te lezen, kunt u mogelijk een nieuw perspectief krijgen of uw huidige standpunten verder verdiepen.'

Wel, de Koran heb ik al volledig gelezen, maar daar- door is mijn weerzin tegen het Allahgelooft alleen maar verdiept.

Tweede bedrijf

Ik vroeg daarop:

Welke Onderworpen (=islamiet) heeft de hele Koran gewoon als boek gelezen? Bijna niemand. Ja, Arabisch reciteren zonder begrip, dat deden katholieke priesters ook met Latijnse 'heilige' teksten. Men dient te beseffen:

1. De Koran is een geschrift dat past in de patriarchale woestijncultuur van de 7de eeuw: de kameel als hoogste schepping van Allah (als Mohammed in Nederland had geleefd, was het de koe geweest)
2. De Koran keurt verkrachting binnen het huwelijk goed - wilt u de soera hebben?
3. De vrouw mag maar de helft van een man erven.
4. Pas de getuigenis van twee vrouwen is even zwaar als die van een man.
5. Mohammed zou in onze tijd als pedo- fiel worden veroordeeld (Aïjsa was 9 jaar)
6. De Koran zit vol ontleningen aan (ket- terse) christelijke ideeën, bijvoor- beeld dat Jezus niet echt gestorven is aan het kruis (zoals het docetisme be- weerde).
7. En dan haat en gruwelijkheden; ja, dat had Europa ook in de middeleeuwen.

Heus, leest u eens de Koran zonder respect, maar gewoon als boek: wat wordt daar eigenlijk beweerd? Als modern mens hoort u verbijsterd en geschokt te zijn.

De reactie- al na twee uur - was opvallend mild:

Uw argumenten bevatten enkele veelvoorkomende misvattingen en kritieken op de islam en de Koran. Laten we ze één voor één aanpakken op basis van rationele en theologische bewijzen:

Lezen van de Koran zonder Begrip: Het is waar dat veel moslims de Koran in het Arabisch recite- ren, wat hun moedertaal niet is. Echter, in de islamitische leer wordt het aanmoedigen van het begrijpen van de Koran sterk benadrukt. Er be- staan talrijke vertalingen en tafsirs (exegeses) die bedoeld zijn om de betekenis van de Koranische verzen te verduidelijken. Bovendien moedigen veel hedendaagse moslimgeleerden het lezen en be- studeren van de Koran in een taal die men be- grijpt sterk aan.

Ik bedoelde natuurlijk niet 'bestuderen', maar gewoon 'lezen' en zo te weten komen wat er staat. We weten immers dat gristen met 'Bijbelstudie' bedoelen: zwemelen bij het heilige woord.

Toen kwam een stukje waarvan ik opkeek, omdat doorgaans de Koran wordt voorgesteld als het voor altijd geldende woord van de Allerhoogste:

Context van de Openbaring: De Koran werd in- derdaad in de 7e eeuw geopenbaard in een woestijnomgeving. Culturele referenties in heilige teksten reflecteren vaak de tijd en plaats van hun ontstaan.

The screenshot shows the Vraagislam website interface. At the top, there's a navigation bar with 'Menu', a search bar, and a 'Doneer' button. Below the navigation bar, there's a section for 'Nieuwste vragen' (Newest questions) and 'Meest gelezen' (Most read). The 'Nieuwste vragen' section lists three questions: 'Mag je Koran gezamenlijk reciteren?', 'Is het toegestaan voor een moslim om een creditcard te gebruiken, gezien de mogelijkheid van het betalen van rente (riba)?', and 'Mag ik een woning kopen voordat deze gebouwd is?'. Each question has a 'Reacties' button. Below this, there's a section for 'Artikelen' (Articles) with three featured articles: 'Valentijn en liefde in de islam', 'Ramadan verwelkomen: Een beknopte gids', and 'Israa en Miraj'. To the right of the articles, there's a 'Media' section with two featured videos: 'Waarom onrecht als er een God bestaat?' and 'De verschillende harten'. At the bottom, there's a 'Blijf op de hoogte' (Stay up to date) section with a form to subscribe to a newsletter, and a 'Geef een bijdrage' (Contribute) section with a form to donate, including buttons for €10, €25, €50, and €100, and an 'overig' (other) option.

Hier wordt dus volmondig erkend dat de Koran in een historische context moet worden begrepen, een inzicht waartoe de hoofdstroom van het christendom t.a.v. de Bijbel allang is gekomen. Dus we moeten de Koran drastisch relateren? Geen sprake van, want:

Dit betekent echter niet dat de boodschappen van de Koran enkel relevant zijn voor die tijd en plaats. Veel moslims geloven dat de Koran universele principes bevat die voor alle tijden en plaatsen gelden.

Met creatief theologiseren kunnen uit de Bijbel nog wel enige universele morele dooedoeners worden afgeleid. Bij de Koran gaat dat niet, want het is een eindeloze reeks zeer specifieke regels. Uit het voorschrift dat de getuigenissen van twee vrouwen even zwaar wegen als die van één man, is alleen het 'universele principe' af te leiden dat de vrouw maar de helft van een man waard is.

Verkrachting binnen het Huwelijk: De Koran keurt verkrachting in geen enkele vorm goed. Integendeel, de Koran en de Hadith benadrukken het belang van wederzijds respect en vriendelijkheid in alle relaties, inclusief het huwelijk.

Hier blijkt de respondent zijn eigen Koran niet te kennen. Soera 2,223: 'Jullie vrouwen zijn een akker voor jullie. Komt dan tot jullie akker hoe jullie willen.' Er is dus geen sprake van consensualiteit. Het is vermakelijk op het internet al het gedraai te zien om te betogen dat er niet staat wat er staat: de man mag zijn vrouw naar eigen lust beploegen.

Vervolgens erkent *Vraagislam* wel dat de vrouw een half erfrecht heeft:

Erfenisrechten van Vrouwen: Het is waar dat in veel gevallen vrouwen de helft erven van wat mannen erven. Dit moet echter worden begrepen in de context van de bredere financiële verantwoordelijkheden die de islam aan mannen toewijst. Mannen hebben de plicht om financieel te zorgen voor hun familie, terwijl vrouwen geen dergelijke verplichting hebben.

Hier wordt geen antwoord gegeven!

Ook weet de respondent niet onder Mohammeds regel uit te komen dat één mannelijke getuige telt voor twee vrouwen (Soera 2,282):

Getuigenis van Vrouwen: De Koran stelt dat de getuigenis van twee vrouwen gelijkwaardig is aan die van één man in specifieke gevallen, met name financiële transacties. Dit wordt vaak uitgelegd binnen de historische context, waar vrouwen wellicht minder vertrouwd waren met financiële zaken.

Inderdaad is in de aanloop van het voorschrift sprake van geldzaken. Nou en? Niet voor niets heeft een aantal staten het als 'universeel principe' wettelijk vastgelegd dat voor het gerecht twee vrouwen als één man tellen, afhankelijk van de zaak waarom het gaat. Meestal betreft het familierecht (huwelijk en echtscheiding), dus gaat het niet om geld. Die landen zijn: Bahrein, Egypte, Iran, Irak,

Niet lezen, maar vereren

Jordanië, Koeweit, Libië, Marokko, Palestina, Qatar, Saoedi-Arabië, Syrië, Verenigde Arabische Emiraten, Jemen.

Hé, mag een moderne moslim Mohammed van *Vraagislam* rustig een pedofiel noemen? Dat lijkt wel te mogen volgens dit antwoord:

Beschuldigingen tegen Mohammed: De huwelijkspraktijken in de tijd van Mohammed waren heel anders dan nu. Het beoordelen van historische figuren volgens moderne maatstaven kan leiden tot een anachronistische interpretatie van hun acties.

Maar ja, de hele Koran is in de moderne tijd een anachronisme. Maar mag je tegenwoordig nu wel of niet seks hebben met een negenjarige?

Knaapje Jezus schept vogeltjes, volgens de Koran en het Kindheidsevangelie van Thomas

Op een webstek als deze wordt met veel gedraai geprobeerd onder het expliciete voorschrift van de Koran uit te komen

Overeenkomsten met Christelijke Ideeën: De Koran bevat inderdaad verhalen die ook in de Bijbel voorkomen. Moslims geloven dat zowel de Bijbel als de Koran hun oorsprong vinden bij dezelfde God, wat enige overeenkomsten in de boodschappen verklaart.

Ik wees op verhalen die juist niet in de Bijbel, maar wel in de niet erkende (de apocriefe) geschriften voorkomen, zoals dat Jezus niet echt aan het kruis is gestorven. Dat geloofden ook de ketterse docetisten (schijnisten). Kennelijk heeft Mohammed dat idee van hen opgepikt, zoals de Koran ook vertelt dat Jezus als knaapje levende vogels uit klei scheidt. Ook dat sprookje staat in een apocrief evangelie.

Tot slot wordt weer toegegeven dat de Koran 'gecontextualiseerd' gelezen moet worden

Geweld en Haat: Net als veel religieuze teksten, bevat de Koran verzen die in een historische en theologische context moeten worden geïnterpreteerd. Moslimgeleerden benadrukken vaak de context van dergelijke verzen en hoe ze van toepassing zijn op hedendaagse situaties.

Dus impliciet wordt erkend dat de Koran op veel plaatsen oproept tot geweld en haat.

Derde bedrijf

Ik schreef daarop:

Goed dat u accepteert dat de Koran in zijn historische context moet worden verstaan. Dus het onvoorwaardelijk aan de lusten van de echtgenoot toegeven, de halvering van de rechten van de vrouw, Mohammeds kindhuwelijk en het oproepen tot geweld tegen 'vijanden' gelden volgens u niet meer? Heel goed.

Voorstelling gestaakt

Maar toen kreeg ik opeens geen antwoord meer, ook niet op mijn rappel na drie dagen:

Ik was blij verrast dat u in elk geval een aantal gewraakte voorschriften van de Koran in een historische context plaatst. Dat betekent toch dat ze niet meer geldig zijn in deze tijd, niet? Tot nu toe hebt u niet op deze cruciale vraag geantwoord. Volharden in zwijgen zal ik interpreteren als 'met de mond vol tanden staan' en ook als zodanig publiceren.

Ook na 14 dagen had Vraagislam geen antwoord.

Voer voor Wappies?

Bespreking van Bart Collard: *Het recht op misinformatie*

Uitgeverij Blauwburgwal, Amsterdam, 2023

door **René van Elst**

Wij kunnen elke informatie – juist of onjuist – die ons bereikt, tot ons door laten dringen en erover nadenken. Dat we daar een recht op hebben, kunnen we moeilijk beweren, want niemand kan ons verbieden in ons op te nemen wat er zoal bij ons binnenkomt. Je hoort wat je hoort, je ziet wat je ziet en je leest wat je leest; vervolgens geldt letterlijk: *die Gedanken sind frei*. Wat wél verboden of verhinderd kan worden is de toegang tot informatie of het verspreiden ervan. Achter zo'n beperking van de vrije informatie-uitwisseling kan de vrees zitten dat die informatie – juist of onjuist – op de een of andere manier schadelijk is. De titel van het recent verschenen boek van ons bestuurslid Bart Collard *Het recht op misinformatie* moet dus wel duiden op een recht op het zoeken of verspreiden van informatie die onjuist is, of die onjuist en/of schadelijk wordt geacht door instanties die het zoeken of verspreiden zouden kunnen verhinderen of verbieden.

Aan het boek werd een mini-symposium gewijd op 21 oktober 2023 in Amsterdam; een foto daarvan staat op de cover van ons vorige nummer.

Het ligt voor de hand dat Collard zijn aandacht speciaal richt op wat de overheid in dit verband kan en mag doen. Niet veel, meent hij, zoals blijkt uit de subtitel: "Waarom de overheid niet moet bepalen wat u mag zien, lezen en horen." Klinkt dit ons vrijdenkers niet als muziek in de oren? Maar wát als het gaat om smerige leugens, bedrog, oproepen tot geweld of gevaarlijke onzin? In de eerste zinnen van zijn voorwoord is Collard minder onverbiddelijk; hij stelt dat de overheid zich zeer terughoudend dient op te stellen bij de beperking van het recht om onwaarheden (misinformatie) te lezen, horen of zien. (Natuurlijk bedoelt hij niet dat de overheid de vrije hand zou moeten hebben als het om *ware* informatie gaat, daar is de subtitel duidelijk over.)

Informatie en 'waninformatie'

Collard gaat uitvoerig in op wat informatie in het hier en nu – het “informatietijdperk” – zoal inhoudt. Het begrip **misinformatie** uit de titel duidt meestal op (het verspreiden van) (deels) onjuiste of onvolledige informatie. Een bijzondere vorm ervan is **desinformatie**; bij de verspreiding daarvan wordt doorgaans een kwade intentie verondersteld. Daar kan politiek of extremisme achter zitten. Zowel informatie als misinformatie en desinformatie kan tegenwoordig makkelijk, snel, anoniem en goedkoop verspreid worden via het Internet. Daar voeg ik dan aan toe: door Jan en alleman, die geen directe toegang hadden en hebben tot de traditionele media. Collard heeft het ook nog over **malinformatie**, die bedoeld is om schade aan een persoon, organisatie of land toe te brengen, en over nepnieuws en propaganda en door AI gegenereerde afbeeldingen, audio en video. Hij wijst erop dat satire alle soorten (wan-)informatie¹ kan bevatten vanuit heel verschillende intenties en veelal het eerste slachtoffer is van een inperking van de vrijheid van meningsuiting.

Eventuele schade door waninformatie kan tegenwoordig worden versterkt door het filterbubbel-fenomeen: de internet-media schotelen de gebruikers automatisch berichten voor die in lijn zijn met hun interesses en opinies, die daardoor versterkt worden.

Bij overheden (die zelf ook waninformatie kunnen verspreiden!) ziet Collard een toenemende neiging om risico's te verkleinen ofwel de veiligheid te vergroten door op basis van verzamelde data de consequenties van menselijke acties te voorzien en te beheersen. Hij ziet ook een neiging om de waarheid hoog te houden te midden van onwaarheden in allerlei domeinen (p. 85). In dat licht is de bescherming van 'het volk' tegen waninformatie te zien. In ons land is verspreiding van desinformatie niet strafbaar, zoals bijvoorbeeld wel in Frankrijk, maar de wens daartoe wordt soms voorzichtig geuit. Collard vraagt of vrijheid en spontaniteit niet zouden moeten prevaleren. En dan is er natuurlijk de belangrijke vraag wat als waar/juist/toelaatbaar zou mogen gelden. Niet minder belangrijk is de vraag in hoeverre veiligheid ten koste mag gaan van vrijheid en privacy.

Misinformatie en illusies

Collard, zelf parttime-mentalist (artiest die de illusie wekt dat hij over buitengewone mentale vaardigheden en vermogens beschikt), geeft veel aandacht aan hoe goochelaars en mentalisten te werk gaan – helaas zonder trucjes te verklappen. Hij tracht “in de goochelkunst oplossingen te vinden voor het misinformatievraagstuk.” (p. 56) Er komt van alles voorbij: wonderen,

Neuro-Linguïstisch Programmeren, geloofsverlies, de *Great Reset*, bovennatuurlijke fenomenen, charlatans, *faith healing* en hoe hij zelf goochelaar werd. Desinformatie is een zaak van misleiding en het scheppen van illusies, net als goochelen. “De illusionist doet het publiek geloven in iets wat niet bestaat”, zegt Collard (p. 78) Hoe mensen hun waarneming mentaal aanpassen bij een goocheltruc is vergelijkbaar met wat ze doen bij complottheorieën. (pag. 69) Als lezer heb ik het gevoel dat ik niet veel wijzer word van zo'n analogie. En wie in het publiek van Siegfried en Roy *geloofde echt* dat hun witte tijger veranderde in de bevallige assistente? Aan het slot van het hoofdstuk stelt Collard de vraag of het wenselijk is dat mensen die vallen voor simpele goocheltrucs, waaronder wetgevers en rechters, zouden

bepalen wat waar is om de burgers tegen onwaarheid te beschermen. Maar op misschien een enkele uitzondering na *weten* mensen dat goocheltrucs trucs zijn; complotgelovigen zijn serieus gelovig. Al met al overtuigt Collard mij hier niet; het is mij ook niet geheel duidelijk wat hij met het “misinformatievraagstuk” bedoelt.

Zeer goed zijn de uiteenzettingen over informatie en de verschillende vormen van waninformatie, gezien als combinaties van (gedeeltelijke) waarheid, intentie en schadelijkheid.

Taaltechnische en filosofische/epistemologische vragen komen hierbij aan de orde, zoals: bestaat waarheid en hoe komen wij tot ware, betrouwbare kennis? Collard is zo vriendelijk onze vereniging te noemen als representant van het vrijdenken dat onverbrekkelijk verbonden is met de wetenschappelijke methode. Daar voeg ik nu aan toe dat, zoals bekend, de vereniging in de jaren dertig als een bedreiging werd gezien en meer dan eens te maken kreeg met censuur op haar meningsuitingen (zie ook het artikel van Arend Hazekamp elders in dit nummer); na de oorlog werd de vereniging nog door de BVD in de gaten gehouden.

Gegoochel met waarheid en leugen in zowel literaire (1984) als reële totalitaire regimes komt aan de orde, evenals de vraag, die Collard tot mijn genoegen stelt, in hoeverre er in religieus geloof sprake is van misinformatie en desinformatie; hij spreekt van godsgeloof als het grootste complot ooit. Ik verklap verder alleen dat hij hieraan de belangrijke stelling vastknoopt dat waarheid of onwaarheid op zich geen reden dient te zijn om uitingen juridisch aan te pakken (behalve bij meeneed e.d.). Wel acceptabel acht hij een tegencampagne van de overheid.

MISS INFORMATIE

Trans vrouw Rikkie Kollé

¹ Dit begrip komt niet van Collard; het lijkt mij een bruikbaar verzamelbegrip voor mis-, des- en malinformatie. Anders misschien 'onformatie'?

Wetenschappelijke spionnen

Het valt op – maar het wekt geen verwondering, gezien zijn specialisatie Terrorismebestrijding – dat Collard aandacht geeft aan *intelligence*, het werk van inlichtingendiensten zoals onze AIVD (tot 2002 bekend/berucht als de BVD). Zo'n dienst vergaart – althans in een land als het onze – op een min of meer wetenschappelijke manier informatie over extremistische bedreigingen voor de democratische rechtsorde; mis- en desinformatie kunnen in bepaalde gevallen als zodanig beschouwd worden. Zo heeft *intelligence* een belangrijke rol bij de vaststelling van welke uitingen een overheid verbiedt.

Dit moge zo zijn, zeg ik dan, maar hoe de overheid aan haar informatie komt, kan los gezien worden van wat voor uitingen zij meent te moeten verbieden. Er steekt geen argument in voor het sympathieke standpunt van Collard dat luidt: zolang geen sprake is van gewelddadig gedrag of bedreigingen daarmee, dient de overheid geen inbreuk te maken op het meningsuiting-grondrecht van de burgers. Vrijheid van meningsuiting biedt de mogelijkheid om de overheid te bekritisieren en is daarmee het fundament van de democratische rechtsstaat. Wettelijke beperkingen kunnen wel noodzakelijk zijn in het belang van de nationale of openbare veiligheid en

overheid eraan kan en mag doen dat ik mij niet op mijn gemak voel bij alle onjuistheden en aperte leugens die verspreid worden en in toenemende mate tot onmaatschappelijk gedrag leiden (denk bijvoorbeeld aan de 'autonomen' waarover ik het elders in dit nummer weer even heb of aan de complotgelovigen op de begraafplaats in Bodegraven). Collard noemt tegencampagnes van de overheid als mogelijke maatregel. Moeten de 'wappies' dan verder hun gang maar kunnen gaan, kun je vragen. En dan is er nog de pressie die in allerlei situaties wordt uitgeoefend om je aan bepaalde standpunten – die in de kern helemaal niet slecht zijn – te conformeren: je mag alles zeggen, als het maar inclusief, antikoloniaal etc. is. Voorts wil ik verwijzen naar Karl Popper, die door Collard een paar keer wordt aangehaald, maar zonder diens belangrijke uitspraak over tolerantie, die een gevaar voor zichzelf kan worden. Het ideaal van Collard spreekt mij aan – ik neem aan dat het u als vrijdenker ook aanspreekt – en toch kun je vragen of we dat (utopische?) ideaal echt moeten willen...

In de tweede helft van het boek gaat Collard nader in op al of niet wenselijke beperkingen van de vrijheid van meningsuiting. Maar een boekbespreking mag volgens onze eigen aanwijzingen niet te lang zijn (niet dat ik me daar steeds aan gehouden heb overigens). Dus wie meer wil weten, verwijs ik naar dit niet te dikke, goed leesbare, informatieve en in ieder geval tot denken aanzettende boek van mede-vrijdenker Bart.

Syp Wynia (uitgever), Bart Collard en Geerten Waling (Elsevier-redacteur) na het mini-symposium op 21 oktober (foto R. van Elst)

andere gewaardeerde zaken. In ons land gelden bepaalde beperkingen, o.a. op het aanzetten tot haat of discriminatie. Het gaat vooral om het uiten van onwaarheden, maar ook het verspreiden van de waarheid kan onder omstandigheden strafbaar zijn.

Foute gedachten...

Ik sprak al over een sympathieke stellingname van Collard. Toch heb ik de neiging om te vragen wat de

links en toch niet woke

lezing op 13 februari 2024 in het Haags Montessori Lyceum

door **Martin Harlaar**

Floris van den Berg ontving eind 2023 een mail van twee leerlingen uit 5VWO. Daarin stond o.a. het volgende: *'Wij organiseren voor ons profielwerkstuk een evenement op het Haags Montessori Lyceum. Het evenement is een filosofie-avond die zal bestaan uit lezingen, discussies en andere activiteiten. Het thema dat wij voor deze avond hebben gekozen is woke. De reden voor dit onderwerp is omdat het een actueel onderwerp is, we vinden het belangrijk en we denken dat het aantrekkelijk is voor leerlingen van onze leeftijd. Ons doel is om een informatieve maar ook interessante en leuke avond te organiseren, waar we het gesprek over woke kunnen openen.'*

In januari moest Floris de twee leerlingen het volgende mededelen: *'Ik heb slecht nieuws en ik heb goed nieuws. Het slechte nieuws is dat ik een nieuwe, andere afspraak heb op 13 februari waar ik niet omheen kan. Dat spijt mij zeer, want ik zou graag bij jullie komen. Het goede nieuws is dat ik Martin Harlaar bereid heb gevonden om de honneurs waar te nemen. Martin neemt ongeveer dezelfde woke kritische houding in als ik.'*

Op dinsdagavond 13 februari hield ik mijn praatje waarvan de tekst hier volgt, met een aanvulling over hoe het afliep. Aanwezig waren circa 40 personen waarvan iets meer dan de helft leerling was. De rest bestond uit leerkrachten en ouders.

Mijn naam is Martin Harlaar en ik ben gevraagd om vanavond iets te vertellen over **woke**. Eigenlijk zou Floris van den Berg hier staan, maar tot zijn spijt is hij verhinderd. Floris doceert filosofie aan de Universiteit Utrecht. Ik ben geen filosoof en geen docent, maar een historicus en een schrijver. Ik heb daarom besloten de tekst die ik speciaal voor vanavond heb geschreven gewoon voor te lezen.

Het leek mij goed als de opvattingen van Floris hier vanavond toch te horen zouden zijn en ik zal hem daarom regelmatig citeren. Ik hoop dat hij en ik hier samen nog een keer terug mogen komen om nader op allerlei zaken in te gaan die te maken hebben met woke, want er valt oneindig veel meer over te vertellen dan ik vanavond kan doen. Ik zal vooral aandacht schenken aan de vrijheid van meningsuiting en de rechten van vrouwen.

Wat is woke?

Woke heeft te maken met strijd tegen onrecht, maar toch is niet elke strijd tegen onrecht woke. Wat is woke?

De filosoof Cees Zweistra, die hier vanavond aanwezig is, schetst de kern van wat hij 'het institutionele woke-denken' noemt als volgt: 'Er moeten in de maatschappij barrières worden opgeruimd, zodat iedereen in veiligheid zichzelf kan zijn.'

Ik zou daar mijn persoonlijke stelling tegenover willen zetten: Woke-denken kan leiden tot een inbreuk op de rechten, de privacy, de vrijheid en de veiligheid van anderen.

Ik zal verderop in mijn praatje voorbeelden geven die mijn stelling onderbouwen, maar nu eerst een anekdote uit de Verenigde Staten.

Het speelt zich af in 2022. Een 80-jarige vrouw zwemt al vele jaren in het plaatselijke zwembad. Op een dag is zij zich aan het verkleden. Er zijn geen aparte hokjes, maar gordijntjes. Tot haar verwondering hoort zij een mannenstem in de vrouwenkleedkamer en zij doet het gordijntje een stukje opzij. Ze ziet een man gekleed in een damesbadpak. Hij staat bij enkele meisjes van een jaar of tien die bezig zijn om zich te verkleden. De oude vrouw zegt tegen de man dat hij de vrouwenkleedkamer moet verlaten. Niet veel later stelt ze de medewerkers van het zwembad van het voorval op de hoogte.

Ik heb naar aanleiding van dit voorval een meerkeuzevraag bedacht, die jullie aan het eind van mijn praatje mogen beantwoorden. Die vraag luidt: Hoe denken jullie dat de zwembadmedewerkers op de mededeling van de vrouw reageerden?

- A. De medewerkers horen de vrouw beleefd aan, maar doen verder niets.
- B. Ze gaan naar de man in het damesbadpak en verzoeken hem vriendelijk doch dringend voortaan gebruik te maken van de mannenkleedkamer.
- C. Ze geven de man een levenslang verbod om in het zwembad te komen.
- D. De medewerkers doen iets anders.

Terug naar Floris van den Berg. Hij en ik zijn allebei links. We strijden allebei – op onze eigen manier – tegen onrecht en toch zijn we geen van beiden woke. Kan dat: links zijn, strijden tegen onrecht en toch niet woke zijn? Ja, dat kan zeker!

Woke is een heel ingewikkeld iets, net als het weer. Probeer maar eens uit te leggen wat ‘weer’ is. Je hebt regen en zonneschijn en wind en soms vriest het. En dat is allemaal weer. Maar wat is weer nu precies? Je kunt natuurlijk de definitie van weer opzoeken in het woordenboek en dat heb ik gedaan: ‘Toestand van de dampkring wat temperatuur, vochtigheid, luchtdruk, bewolking en wind betreft.’ Eigenlijk weet je na het lezen van die definitie nog niet zo veel.

In zijn boek *Het spook van woke* probeert Floris met minstens 9 verschillende definities duidelijk te maken wat woke is. Ik zal er vijf citeren:

1. ‘Wat onder woke wordt verstaan is een verwarrende kluwen opvattingen.’
2. ‘Wokisme is een onoverzichtelijke ideologie waar van alles in past.’
3. ‘Woke: het is losgeslagen hyperverontwaardiging die het doel mist.’
4. ‘Woke is een epidemie die onze rationaliteit aantast en waarvoor met name de linkse intelligentsia vatbaar blijkt.’
5. ‘Woke sluit mensen op in identiteiten.’

Floris heeft het over een verwarrende kluwen opvattingen en een onoverzichtelijke ideologie waar alles in past. Het is lastig om een verwarrende kluwen en een onoverzichtelijke ideologie te beschrijven en ik zal dat ook niet proberen. Voorlopig is het genoeg om te onthouden, dat woke verwarrend en onoverzichtelijk is.

Hij heeft het ook over hyperverontwaardiging. Waarover zijn woke-activisten hyperverontwaardigd? Dat kan van alles zijn. Dat kan gaan over het Sinterklaasfeest, maar ook over wc's of over de Gouden eeuw of over voor-naamwoorden. Dat maakt het zo verwarrend. Woke-activisten zien overal onrecht, ook waar het niet is. Ze zijn

Floris van den Berg en Martin Harlaar bij een eerder evenement (foto van R. van Elst)

als hamers die alles voor een spijker aanzien, ook als het geen spijker is, maar een kristallen beeldje.

Over rechtvaardigheid en rationaliteit

Woke-activisten zeggen te strijden voor sociale rechtvaardigheid. Ze worden daarom ook wel Social Justice Warriors genoemd. Is dat zo uitzonderlijk, strijden voor sociale rechtvaardigheid?

Ik ken eerlijk gezegd niemand die strijdt voor sociale ONrechtvaardigheid. De meeste mensen zijn vóór sociale rechtvaardigheid. Maar het gaat er om wat je ziet als rechtvaardig en wat je ziet als ONrechtvaardig. De woke-activisten hebben heel andere ideeën over rechtvaardigheid en ONrechtvaardigheid dan Floris en ik.

Floris zegt dat woke een epidemie is die onze rationaliteit aantast. Daarmee bedoelt hij, dat als we mee-gaan in het woke-denken, dat we dan niet meer goed na kunnen denken. En dat is toch iets dat we op school en op de universiteit zouden moeten leren: goed nadenken. Woke-denken tast onze rationaliteit aan en hoort daarom niet thuis in onderwijs dat leerlingen wil opleiden tot kritische, zelfstandig denkende mensen. Woke-denken maakt van mensen groepsdenkers.

Floris constateert dat vooral linkse mensen vatbaar blijken te zijn voor het woke-denken. Hoe komt dat? Omdat linkse mensen van oudsher gewend zijn om op te komen voor de zwakkeren en de gediscrimineerden en de misdeelden in de samenleving.

Hij en ik horen wel bij die linkse mensen, maar we zijn niet woke. Wij waren al links, tientallen jaren voordat het woord ‘woke’ populair werd en ook ver voordat de meesten van jullie geboren waren. Hij en ik zien woke als een nieuwe, 21ste-eeuwse intolerante variant van links.

Hij zegt dat woke mensen opsluit in hun identiteiten. Wat betekent dat? Bij woke gaat het niet om jou als individu, maar om jou als meisje of als jongen of als hetero of als homo of als iemand met een lichte huid of als iemand met een donkere huid. Het woke-denken stopt mensen in een hokje, afhankelijk van het onderwerp waar het op dat moment over gaat. Jij bent een hetero, dus jij mag niet mee praten over dit of dat. En jij hebt een lichte huid, dus jij bent schuldig aan zus of zo.

De meesten van jullie hebben waarschijnlijk wel gehoord van de zwarte Amerikaanse dominee en burgerrechtenactivist **Martin Luther King ►**.

Op 28 augustus 1963 waren 250.000 mensen in Washington bijeengekomen om hun steun te betuigen aan wetgeving die raciale ongelijkheid moest bestrijden. Tijdens die bijeenkomst hield

King een toespraak die beroemd is geworden door de woorden *I have a dream*. In die toespraak zei hij te dromen van de dag dat zijn kinderen zouden leven in een

land waar zij niet beoordeeld zouden worden op basis van de kleur van hun huid, maar op basis van hun karakter.

Martin Luther King wilde niet dat zijn kinderen opgesloten zouden worden in een Zwarte Identiteit, maar dat zij als individuen beoordeeld zouden worden. Hij werd in 1968 vermoord.

Praktijkervaringen

Weer terug naar Floris. Ik vertelde jullie al, dat hij filosofie doceert aan de Universiteit Utrecht. In een lang artikel dat hij heeft geschreven voor mijn boek *Ben ik wel woke genoeg?* vertelt hij wat hij op de universiteit van het woke-denken merkt. In dat boek staan meer verhalen van academici die soms nog veel vervelender ervaringen hebben gehad.

Ik citeer daaruit:

'Het was wel even schrikken toen ik er voor het eerst van beschuldigd werd als witte man een onderdrukkend perspectief te hebben en dat uit te dragen tijdens colleges. Het went, maar ik blijf het raar en naar vinden. Kritiek van studenten is er altijd geweest – over de literatuur, over de tentaminering, over het tijdstip van de colleges, die te vroeg beginnen (9 uur) of tot te laat doorgaan (18 uur), over het feit dat er te weinig werkcolleges zijn of te veel collegestof dan wel over het gebrek aan inhoud, et cetera. Maar de afgelopen jaren is de teneur veranderd. De kritiek wordt beschuldigender en onaangener. Studenten beklagen zich dat ze zich gekwetst voelen, dat er te veel een westers perspectief wordt aangeboden, dat er te veel mannen worden besproken en te weinig vrouwen, dat het perspectief eurocentrisch is, dat studenten zich niet prettig voelen en zich niet vrij voelen om zich te uiten. Ik worstel met deze kritiek, omdat ik niet goed weet hiermee om te gaan. Het management denkt echter dat het aan mij ligt en heeft mij te kennen gegeven dat ik actie moet ondernemen om te voorkomen weer zulke opmerkingen te krijgen in evaluaties.

'Ik heb inderdaad aanpassingen gemaakt. Ik laat geen video's meer zien en probeer discussies vermijden, neem gas terug. Woke op de universiteit komt van twee kanten. Aan de ene kant de kleine groep uitgesproken woke studenten. Aan de andere kant het management van de universiteit, dat het woke werk grotendeels heeft uitbesteed aan zogeheten diversity officers, die het woke programma over de universiteit uitrollen op allerlei manieren, zoals diversity & inclusion trainingen, het overal ophangen van regenboogvlaggen tot het hulp bieden bij het dekoloniseren van het curriculum.'

Einde citaat.

Het gaat over *diversity officers* en over *diversity & inclusion* trainingen. Die begrippen bestonden 20 jaar ge-

leden nog niet. Ze komen allemaal voort uit het woke-denken over sociale rechtvaardigheid, zoals woke-activisten die zien. Sociale rechtvaardigheid die ervoor heeft gezorgd dat hij geen video's meer durft te laten zien en discussies vermijdt, omdat hij anders moeilijkheden krijgt met de woke studenten en het woke management van de universiteit.

Realiseer je goed wat hier gebeurt: Een filosoof die zich door het heersende woke-denken gedwongen ziet discussies te vermijden en niet vrijuit met zijn studenten durft te filosoferen. Woke is slecht voor de vrijheid van meningsuiting.

Een handige tip om erachter te komen of je te maken hebt met woke-denken is door te letten op de termen *Diversity*, *Equity* en *Inclusion*. Het woke-denken komt uit Amerika, vandaar de Engelse termen. *Diversity* betekent diversiteit ofwel verscheidenheid. 'Leuk toch, al die verschillende mensen', zeggen de woke-activisten. *Inclusion* betekent inclusie ofwel erbij horen. 'Iedereen mag meedoen', zeggen de woke-activisten.

Biologische mannen en vrouwen

Woke-activisten stellen wel één voorwaarde bij die diversiteit en inclusie: je moet je onderwerpen aan het woke-denken. Woke is tegen diversiteit van denken. Een afwijkende mening hebben of kritiek leveren heeft uitsluiting tot gevolg. Ik zal een voorbeeld geven:

Op de Universiteit van Sussex in Engeland werkte een filosoof. Haar naam is Kathleen Stock. Kathleen Stock is lesbisch. Woke-activisten voerden ruim drie jaar lang actie tegen haar. Stock werd niet gesteund door haar collega's en niet door het universiteitsbestuur; allemaal waren ze bang voor het kleine groepje woke-activisten. Uiteindelijk zag Kathleen Stock zich gedwongen om in 2021 ontslag te nemen. Moest Kathleen Stock ontslag nemen, omdat zij lesbisch was? Ja en nee. Kathleen Stock was volgens de woke-activisten een verkeerd soort lesbienne, namelijk een lesbienne die alleen op vrouwen valt..... Maar is dat niet de definitie van lesbisch? Vrouwen die op vrouwen vallen? Dat wás de definitie.

Volgens de woke-activisten moet Kathleen Stock ook vallen op mannen die zeggen dat zij een lesbische vrouw zijn. Omdat Kathleen Stock niet op lesbische mannen viel, was zij volgens de woke-activisten transfoob. Daarom eisten de woke-activisten dat zij zou verdwijnen.

We zien de laatste jaren steeds vaker dat biologische mannen de rechten, de privacy, de vrijheid en de veiligheid van biologische vrouwen bedreigen. Het woke-denken geeft ze die mogelijkheid. Je mag volgens het woke-denken namelijk kiezen wat je bent, want volgens het woke-denken bestaat er geen objectieve waarheid. Kies je identiteit en dwing iedereen om die te accepteren. De woke-activisten zullen je steunen.

We zien het vooral gebeuren in vrouwensport en vrouwengevangnissen. Mannen die zeggen dat ze een vrouw zijn, zogeheten trans vrouwen, eisen toegang en krijgen die ook. De rechten van vrouwen worden opzij geschoven. De privacy en veiligheid van vrouwen doen er voor de woke-denkers niet toe. Woke is vrouwonvriendelijk.

Een beroemd voorbeeld uit de vrouwensport is **William Thomas** ►. Dat is een 1 meter 85 lange zwemmer die medailles is gaan winnen door mee te doen aan het vrouwenzwemmen.

William maakte bekend dat hij een vrouw is en liet zich voortaan Lia noemen. Lia is groter en sterker dan de vrouwen en die vrouwen moeten accepteren dat Lia, met penis en al, bij hun in de kleedkamer aanwezig is en hun medailles wegkaapt waar zij jaren voor getraind hebben. Zij mogen niets zeggen, want dan krijgen zij het verwijt dat zij transfoob zijn.

En dan nu drie voorbeelden uit de vrouwengevangenis.

In 2011 vermoordde een 16-jarige jongen in de Verenigde Staten zijn stiefvader. Hij werd opgesloten in een vrouwengevangenis, omdat hij zei dat hij een vrouw was. Daar maakte hij twee vrouwen zwanger. En dat deed hij niet via kunstmatige inseminatie.

In 2016 en 2019 verkrachtte een man in Schotland twee vrouwen en hij werd in 2023 veroordeeld tot 8 jaar gevangenisstraf. In afwachting van het proces startte hij de procedure om vrouw te worden. Hij werd, met penis en al, opgesloten in de vrouwengevangenis en pas na hevige protesten werd hij overgeplaatst naar een mannengevangenis.

In 2022 vermoordde een 31-jarige mannelijke sekswerker in Rotterdam een mannelijke klant met 214 messteken. De man werd veroordeeld tot 14 jaar cel. Hij zit nu, met penis en al, in de vrouwengevangenis Ter Peel in het noorden van Limburg, omdat hij zegt dat hij een vrouw is.

In veel statistieken wordt geen onderscheid meer gemaakt tussen biologische vrouwen en transvrouwen. De meeste van die transvrouwen hebben gewoon hun penis en zijn ook helemaal niet van plan die te laten verwijderen.

En wetenschappers verbazen zich er vervolgens over, dat vrouwen steeds vaker veroordeeld worden voor moord en verkrachting. Wat is er toch met vrouwen aan de hand?, zo vragen de wetenschappers zich af..... Er is niets met die vrouwen aan de hand! Het zijn mannen die zeggen dat zij een vrouw zijn, omdat ze liever in een vrouwengevangenis zitten.

Gelijke uitkomsten

Het wordt tijd voor de derde term waaraan je woke-denken kunt herkennen. Naast *Diversity* en *Inclusion* is er ook nog *Equity*. Wat wordt daar mee bedoeld? Tot nu toe was het gebruikelijk om te pleiten voor *equality*, voor gelijke kansen. Nu wordt er gepleit voor *equity*, voor gelijke uitkomsten.

Laten wij ter illustratie van de term *equity* maar weer eens kijken naar het moederland van het woke-denken: de

Verenigde Staten. Veel universiteiten daar kijken naar de cijfers die aankomende studenten voor hun SAT-test hebben gehaald. Hoe hoger je cijfer, des te meer kans je hebt om toegelaten te worden. In de Verenigde Staten is 13% van de bevolking Zwart en 5% is van Aziatische afkomst. Gemiddeld scoorden leerlingen met een Aziatische afkomst de hoogste SAT-cijfers en Zwarte leerlingen de laagste. GEMIDDELD. Het zegt dus niets over de individuele Aziatische of Zwarte student. Met de SAT-test kun je maximaal 1600 punten krijgen. Wat hebben sommige universiteiten gedaan in het kader van *Equity*, in het kader van gelijke uitkomsten? Om tot de universiteit toegelaten te worden moeten studenten met een Aziatische afkomst 450 punten meer scoren

dan Zwarte studenten. Doel van dit beleid is om de bevolkingssamenstelling op de universiteit meer te laten lijken op die in het land.

Het zal iedereen duidelijk zijn dat als er meer studenten worden toegelaten die lagere SAT-scores hebben, er ook meer studenten zullen zijn die hun studie niet afmaken. Aan de samenstelling van degenen die uiteindelijk afstuderen blijkt er in de praktijk dan ook weinig te veranderen. Wel zijn er studenten die goede cijfers hadden uitgesloten op basis van hun etnische afkomst, omdat ze Aziatische ouders en voorouders hebben. Is dat rechtvaardig? Ja, zeggen de woke-activisten.

In het woke-denken tellen dus niet de cijfers van de individuele student. Wat telt is tot welke groep de student behoort. Wat zei de zwarte mensenrechtenactivist dominee Martin Luther King ook alweer? Hij droomde ervan dat zijn kinderen niet beoordeeld zouden worden op basis van de kleur van hun huid, maar op basis van hun karakter. Voor woke telt de kleur van hun huid het zwaarst. Woke is racistisch.

Op sommige Nederlandse universiteiten lijkt iets dergelijks te gaan gebeuren, maar op een meer verborgen manier. Tot nu toe werd je bij geneeskunde toegelaten op basis van je eindexamencijfers. Nu gaat er weer geloot worden. Dat lijkt eerlijk. Iedereen heeft immers evenveel kans. Maar wat is het doel? Niet om de beste studenten binnen te halen die de meeste kans hebben om arts te worden. Nee, het doel is – zo valt te lezen – om de samenstelling van de studenten op de universiteit ‘etnisch meer divers’ te maken.

Stellingen en afronding

Ik begin aan de afronding van mijn praatje. De kern van het woke-denken zou ik in de drie volgende stellingen willen samenvatten:

- 1) De wereld bestaat volgens de woke-activisten uit slechts twee groepen: onderdrukkers en onderdrukten.

- 2) De objectieve werkelijkheid doet er niet toe als deze strijdig is met het woke-denken.
- 3) Je moet je in woord en daad aanpassen aan de eisen van mensen die deel uitmaken van een onderdrukte minderheid.

Ik zal een voorbeeld gebruiken om deze drie stellingen kort toe te lichten, maar er zijn veel meer voorbeelden te geven, op heel andere terreinen:

1. Onderdrukkers en onderdrukten. Witte mannen zijn in landen als de Verenigde Staten, Schotland en Nederland geen onderdrukte minderheid, maar witte mannen die zeggen dat zij een vrouw zijn, zijn wel een onderdrukte minderheid, althans in het woke-denken.
2. De objectieve werkelijkheid doet er niet toe. Een man die iemand heeft verkracht of vermoord en zegt dat hij een vrouw is, moet volgens het woke-denken als vrouw erkend worden en dus zijn straf in een vrouwengevangenis kunnen uitzitten. Het maakt niet uit dat de gevangene een penis heeft waarmee hij vrouwen die ook gevangen zitten kan verkrachten.
3. Je moet je aanpassen aan de eisen van onderdrukten. Mannen die zeggen dat zij een vrouw zijn en dat zij lesbisch zijn, zijn volgens de woke-activisten ook echte lesbische vrouwen. De eerder genoemde Kathleen Stock had zich volgens de woke-activisten moeten aanpassen en zich ook seksueel aangetrokken moeten voelen tot mannen die zeggen dat zij een lesbische vrouw zijn. Dat weigerde Kathleen Stock en dus werd zij het doelwit van woke-activisten.

Wat was de definitie ook alweer die Cees Zweistra gaf van het institutionele woke-denken? 'Het opruimen van barrières in de maatschappij, zodat iedereen in veiligheid zichzelf kan zijn.' Zoals ik eerder stelde: Als iedereen zichzelf kan zijn, dan zal dat leiden tot een inbreuk op de rechten, de privacy, de vrijheid en de veiligheid van anderen, en dan met name van vrouwen en meisjes.

Ik vertelde aan het begin van mijn praatje de anekdote van de man in het damesbadpak¹ en ik vroeg jullie na te denken over hoe de zwembadmedewerkers hebben gereageerd op de melding van de 80-jarige vrouw. De keuze was:

- A. De medewerkers horen de vrouw beleefd aan, maar doen verder niets.
- B. Ze gaan naar de man in het damesbadpak en verzoeken hem vriendelijk doch dringend voortaan gebruik te maken van de mannenkleedkamer.

- C. Ze geven de man een levenslang verbod om in het zwembad te komen.

- D. De medewerkers doen iets anders.

Ik ben benieuwd wat jullie denken: niets doen, vriendelijk vragen, een levenslang verbod of iets anders. Maar eerst nog een vraagje: Zijn er mensen die bang zijn om hun hand op te steken? Niemand? Mooi! Dan kunnen we beginnen aan het beantwoorden van de meerkeuzevraag.

Wie denkt A: niets doen? Steek je hand maar op.

Wie denkt B: vriendelijk doch dringend verzoeken?

Wie denkt C: een levenslang verbod?

Wie denkt D: iets anders? Ik zie ... handen. Wie wil zeggen wat hij of zij bij D heeft bedacht?

Ik zal zeggen wat er daadwerkelijk gebeurde.De medewerkers gaven een..... levenslang verbod om in het zwembad te komen aan de 80-jarige vrouw..... De vrouw die opkwam voor de privacy en de veiligheid van de jonge meisjes was volgens de zwembadmedewerkers transfoob en werd daarom levenslang uitgesloten.

Tot zover mijn praatje. Zijn er nog vragen?

Na de voordracht, die circa 25 minuten duurde en waar aandachtig naar geluisterd werd, was er gelegenheid tot het stellen van vragen. Een half uur lang vond er geanimeerde uitwisseling van gedachten plaats. Zelfs twee uiterst woke leerlingen die er tegen het eind in woke-jargon blijk van gaven dat ze heel anders tegen de materie aankeken, gedroegen zich keurig. Na ongeveer een half

De transpersoon in de zwembadkwestie, Clementine Adams

uur liet een van de organisatoren weten dat het tijd was voor het volgende onderdeel, elders in de school. Daar hield filosoof Cees Zweistra een workshop. Iedereen verdween, op een leraar filosofie na die naar mij toekwam en liet weten dat hij links was, maar ook moeite had met de uitwassen van woke. We hebben enkele minuten aan een tafeltje met elkaar kunnen spreken, maar toen moest hij tot zijn en mijn spijt snel naar de workshop.

¹ Het verhaal staat hier: <https://www.gbnews.com/news/woman-80-banned-from-swimming-pool-after-demanding-a-trans-employee-left-the-female-locker-rooms/350232>. De transpersoon was/is zelf medewerker van het zwembad. (noot van de redactie)

De vrije socialisten als steunpilaren van De Dageraad

door **Arend Hazekamp**

Vanaf 1880 speelden socialisten in toenemende mate een rol in de vrijdenkersvereniging De Dageraad. Deze vereniging was in 1856 opgericht door een aantal vrije geesten, veelal afkomstig uit gegoede milieus. Na zijn afscheid van de kerk in 1879 trad Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846-1919) tot De Dageraad toe. Hij was de man in Nederland die van het socialisme een volksbeweging wist te maken. Hierdoor namen de activiteiten van de atheïsten geweldig toe, vooral onder de arbeiders.

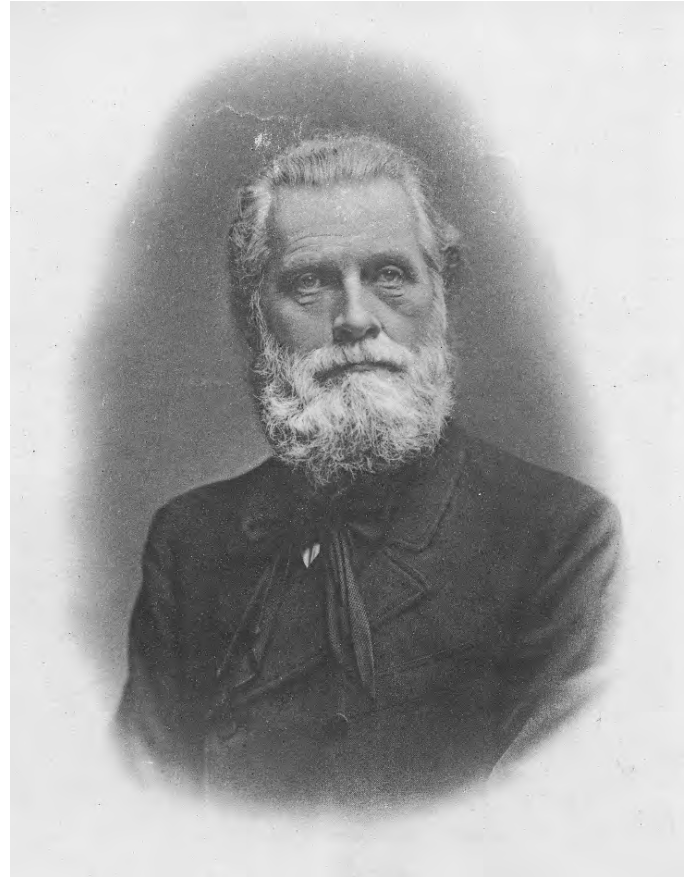
Kerk en godsdienst werden door socialisten scherp bekritiseerd als steunpilaren van het verderfelijke maatschappelijk systeem, dat diende te verdwijnen. In de Sociaal Democratische Arbeiderspartij (SDAP) – ontstaan in 1894 – ontstond kritiek op het vrijdenken. De SDAP hanteerde vanaf 1897 de leuze 'godsdienst is privé-zaak'. Daarmee trachtte deze partij godsdienstige arbeiders niet af te schrikken. Grote groepen arbeiders stonden onder invloed van de katholieke en protestantse kerken, maar vormden een aantrekkelijke doelgroep voor de SDAP. Desondanks bleven prominente SDAP'ers actief binnen de vrijdenkersorganisatie, zoals de onderwijzer Adriaan Gerhard.

De Dageraad was dan wel geen socialistische organisatie noch een politieke beweging, ze bleef zich uitspreken over allerlei sociale kwesties. Op tal van terreinen werd emancipatie bepleit, zoals rond gelijke rechten voor mannen en vrouwen, en de toegankelijkheid van onderwijsvoorzieningen. Men stond het gebruik van voorbehoedsmiddelen voor om het kindertal te kunnen beperken en kritiseerde de voor vrouwen discriminerende huwelijkswetgeving. Ook het recht op crematie werd bepleit. Er was verzet tegen het afleggen van de eed waarbij een beroep op God gedaan moest worden. In plaats daarvan wenste men een belofte af te mogen leggen, wat pas in 1916 wettelijk werd toegestaan.

Met het verdwijnen van het maandblad *De Dageraad* in 1898 verloor de vereniging deels haar aantrekkingskracht op haar intellectuele achterban. Het dure tijdschrift werd een jaar later vervangen door een nieuw verenigingsorgaan, *De Vrije Gedachte*, genaamd. Dit blad was eenvoudiger van toon en bleek toegankelijker voor arbeiders, die vaak nauwelijks de lagere school hadden doorlopen. Door het afhaken van SDAP'ers en de liberalen van 'goede komaf' nam het ledental van De Dageraad rond de eeuwwisseling af.

Vrij socialisme

Domela Nieuwenhuis startte in april 1898 met een nieuw blad, *De Vrije Socialist* genaamd. Hij nam afscheid van het zogeheten parlementaire socialisme, omdat er in het parlement voor de arbeiders niets viel te bereiken. Zijn eigen ervaringen in de periode dat hij als eerste socialist in de Tweede Kamer was vertegenwoordigd (1888-1891), speelden hierbij een grote rol. Ook de ontwikkelingen bij

Domela Nieuwenhuis omstreeks 1910. Bron: Stadsarchief Amsterdam.

de Duitse sociaaldemocratische partij, die steeds meer water bij de wijn deed, droegen hieraan bij.

Als man van principes moest Domela Nieuwenhuis weinig hebben van dit machtsstreven binnen de bestaande maatschappij. Hij meende dat een sociale revolutie nodig was om tot andere maatschappelijke verhoudingen te kunnen komen. Een socialistische samenleving was noodzakelijk om iedereen, ook de arbeiders, een menswaardig bestaan te kunnen garanderen. Wat Domela Nieuwenhuis vrij socialisme noemde, was in feite de Nederlandse variant van het anarchisme. Was het anarchisme internationaal in opspraak gekomen vanwege aanslagen op staatshoofden, het Nederlandse vrije socialisme was daarentegen gewelddoos van karakter.

De vrije socialisten bleven trouw aan De Dageraad. Het gedachtegoed van de vrijdenkers sloot naadloos aan bij dat van het vrije socialisme. De strijd tegen kerk en godsdienst, de inzichten van de moderne natuurwetenschappen en het brede emancipatiestreven leefden sterk in beide bewegingen. Door hun werkzaamheid voor de vrijdenkersorganisatie nam de invloed van de vrije

De afdeling Hoogezand-Sappemeer gaf een gratis krant uit in 1932 die huis aan huis werd verspreid. Bron: Archief Arend Hazekamp

socialisten op De Dageraad na de vorige eeuwwisseling aanzienlijk toe.

De directe bemoeienis van Domela Nieuwenhuis was van grote betekenis voor de heropleving van de organisatie. Hij ging zich intensiever met de vereniging bezighouden door het houden van lezingen, het publiceren in het verenigingsblad en het bezoeken van internationale bijeenkomsten als afgevaardigde van de organisatie. Mede door zijn inspanningen steeg het ledental rond 1910 weer tot boven de duizend. Daarna stagneerde de ledengroei. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog telde De Dageraad 1241 leden en 16 afdelingen.

Afdelingen in Noord-Nederland

De drie noordelijke provincies - Groningen, Friesland en Drenthe - telden tientallen vrij-socialistische groepen. Naast hun werkzaamheid in de zogeheten lokale Vrije Groepen waren ze ook actief in andere organisaties, die zich bekommerden om sociale problematiek die de vrije socialisten ter harte ging. Het atheïsme van De Dageraad was een goed medicijn om de arbeiders van hun christelijk geloof af te helpen. Dat was hard nodig in de strijd voor een beter bestaan. De christelijke arbeiders waren bepaald niet strijdbaar, mede door de houding van berusting die hen werd voorgehouden.

De meest actieve afdeling van De Dageraad in het Noord-Nederland en tevens een van de grootste in het land was die in de stad Groningen. Ze was aanvankelijk in 1894 opgericht en organiseerde tal van activiteiten. Niettemin ging ze ter ziele om als vereniging opnieuw in 1910 opgericht te worden. Ook in deze afdeling waren veel vrije socialisten actief. In de wintermaanden werden veelal lezingen georganiseerd, terwijl 's zomers openluchtbijeenkomsten in de provincie gehouden werden. De afdeling verspreidde formulieren die men kon invullen om zich uit te schrijven bij de kerk.

Voor de vrij-socialistisch voorman Wolter Wolters - hij was amanuensis op een middelbare school - was een

van de drijvende krachten achter deze vereniging. Met zijn vrouw Lamberta Jonas spande hij zich in het bijzonder in voor het kinderwerk van de vereniging. Met Kerst werden jarenlang uitvoeringen gegeven, waarin kinderen optraden met zang, voordrachten en toneel. Wolters schreef zelf toneelstukjes die werden opgevoerd. Daarnaast bestonden in Noord-Nederland vrijdenkersgroepen in Sappemeer, Zuidbroek en een aantal in Friesland, zoals in Gorredijk en Heerenveen.

Nieuw elan

Na afloop van de

Eerste Wereldoorlog stonden de vrijdenkers op een keerpunt. De beweging was sterk vergrijsd en velen meenden dat de rol van de vereniging was uitgespeeld. De oorlogsperiode had men weliswaar goed doorstaan, al was bij het uitbreken van het wapengeweld van kerkelijke zijde gesteld dat het vrijdenken en de toenemende ontkerkelijking de oorlog als een gericht van God over de mens hadden afgeroepen. De organisatie van de vrijdenkers was en bleef in hoofdzaak het terrein van de vrije socialisten.

De voorzitter van de sterkste afdeling van De Dageraad in Amsterdam bracht na de oorlogsperiode nieuw elan in de vrijdenkersbeweging. Jan Hoving, een manden- en meubelmaker, was de man die gedurende het Interbellum het boegbeeld vormde van De Dageraad. Hij wakkerde de strijdbaarheid van de vrijdenkers aan. Op het congres van 1919 pleitte hij met succes voor een positief ingesteld atheïsme, waarna het verenigingsleven een geweldige opgang maakte.

Gewaagd was zijn plan om voor de gehele winter een schouwburg in Amsterdam af te huren voor het houden van 'volksvoordrachten' op de zondagochtend. Een moderne reclamecampagne met behulp van grote aanplakbiljetten en krantenadvertenties werd opgezet om 'De Grootste Volksuniversiteit' aan te kondigen. De belangstelling voor de eerste ochtend, waar de uitgetreden dominee N.J. Pabon uit Kampen sprak over natuurlijke religie, was zo overweldigend dat zo'n duizend mensen noodgedwongen buiten moesten blijven staan.

Ook buiten Amsterdam sloeg het atheïsme van De Dageraad aan. De tournee in 1919 en 1920 met Pabon als spreker voerde grotendeels door het Noord-Nederland en was zeer succesvol. In veel plaatsen waar de oud-predikant een spreekbeurt hield, werden afdelingen opgericht en abonnees geworven. Hoving bewaarde als reisgenoot van Pabon dierbare herinneringen aan diens tournee door het Noorden. Vooral de trotse Friese arbeidersjeugd die in groten getale de bijeenkomsten

bezoekt, soms na uren lange fietstochten, kon hem bekoren. 'Debaters van een jaar of twintig, reuzen van lichaam, die hun klompen uittrokken als zij op het podium verschenen en in hun woorden blijk gaven van een groote weetgierigheid en een gaaf perceptievermogen', schreef hij in zijn 'Levensherinneringen van een vrijdenker - allerlei lui'. Daarbij zaten ook jongeren uit de meer gefortuneerde milieus, zoals kinderen van dominees die het geloof vaarwel hadden gezegd, en zoons van welgestelde boeren 'die evengoed overweg konden met de boeken van de bekendste filosofen als met het graven van een sloot'. Er werden o.a. afdelingen opgericht in kleinere plaatsen en dorpen als Tijnje, Beets, Drachten, Bolsward, Terwisga, Akkrum en Emmer-Compascuum.

De honderdste geboortedag van Multatuli op 2 maart 1920 werd aangegrepen voor een reeks van bijeenkomsten en opvoeringen van de 'Vorstenschool', waaronder een flink aantal in het Noorden. Door deze verhoogde activiteit steeg het ledental van De Dageraad van 1190 (19 afdelingen) begin 1919 naar 2500 leden (22 afdelingen) eind 1920. Vooral de bijeenkomsten op de zondagochtend in de grote steden van ons land trokken duizenden mensen. Debatvergaderingen met theologen stonden garant voor ongekend spektakel. Naast Hoving was de jonge anarchist Anton Constandse een publiekstrekker. Hij raakte vanaf 1920 betrokken bij De Dageraad en haar periodieken. Hij kreeg een reputatie als gevreesd debater met een grote kennis van zaken. Opzien baarde hij met geruchtmakende redevoeringen, die provocerende titels meekregen als 'God is het kwaad', 'Kan er een God zijn?' en 'Heeft Jezus Christus geleefd?'. Vanaf eind 1922 heette het officiële orgaan van De Dageraad *De Vrijdenker* dat wekelijks in krantenformaat onder redactie van Hoving verscheen. De oplage bedroeg weldra 4000 stuks.

Ontkerkelijkjng

Zo droeg De Dageraad flink bij aan de toenemende onkerkelijkheid die zich na de Eerste Wereldoorlog in ons land versnelde had voortgezet. Dit zette kwaad bloed bij het christelijke volksdeel. In 1924 kregen de nieuwe statuten van De Dageraad geen koninklijke goedkeuring. Minister Heemskerk was van mening dat het atheïstische standpunt van de vrijdenkers 'de in God haar oorsprong vindende normen voor het leven terzijde stelt, en mitsdien zich richt tegen de goede zeden'. Het congres van De Dageraad sprak zich naar aanleiding van deze weigering uit voor een versterkte campagne voor kerkafscheiding. In 1920 had een dergelijke campagne in korte tijd geleid tot de uitschrijving van 1400 mensen.

De statuten werden in 1927 in gewijzigde vorm alsnog goedgekeurd. De omstreden term 'atheïsme' verdween uit de tekst en werd vervangen door de zinsnede 'bevordering der vrije gedachte'.

De meest actieve afdeling van De Dageraad in het Noord-Nederland bleef die in de stad Groningen. De Groningse groep was met haar 150 leden bijzonder groot. Veelvuldig werden op zondagochtend grote bijeenkomsten georganiseerd in het eigen gebouw 'Ons Huis' (Hereweg 49). Debatvergaderingen met kerkelijke vertegenwoordigers ontbraken niet op het program, zoals tussen de gewezen priester Jos van Veen en de katholieke propagandist De Waal. Discussies over het 'al dan niet bestaan van een God' trokken honderden mensen. Een tournee van zeven bijeenkomsten met Jos van Veen door het Noorden

Campagne voor kerkafscheiding van De Dageraad in de jaren twintig of dertig. Bron: IISG, Amsterdam

eind 1922 leverde 1300 bezoekers op. Dit maal gaven geestelijken, die hun aanhang verboden de lezingen te bezoeken, geen gehoor aan de uitnodiging tot debat.

Dergelijke tournees zouden in de jaren daarna regelmatig plaatsvinden in het Noord-Nederland. In 1923 vond er een plaats met Anton Constandse en in 1924 met de gewezen Franciscaner monnik David de Kok (die nadien zou terugkeren naar de katholieke kerk) en opnieuw met Jos van Veen. De invloed van de kerken in het Noorden was in de twintiger jaren nog immer aanzienlijk. Met zekere regelmaat meldde het in Groningen verschijnende vrij-socialistisch weekblad *De Arbeider* dat geestverwante arbeiders om aan werk te komen verplicht werden kerkdiensten bij te wonen, en dat van hun loon kerkgeld werd ingehouden. Katholieke geestelijken dreigden met het inhouden van de heilige sacramenten wanneer betrokkenen zich inlieten met het socialisme.

Groningen

De Groningse groep gaf jaarlijks een eigen blad uit: *De Vrijdenker*, uitgave van *vereeniging De Dageraad te Groningen*. In een oplage van 10.000 exemplaren werd deze krant gratis verspreid. Populair waren de bazaars en kinderfeesten. Op Dageraad-feesten werden declamatie-wedstrijden gehouden, waarbij de deelnemers voordroegen uit werken van vrijdenkers en socialisten, zoals Herman Heijermans, Multatuli, Henriëtte Roland Holst, Herman Gorter en Adama van Scheltema.

De Groningse 'Dageraad' kende een brede samenstelling qua achtergrond en overtuiging. De invloed van de vrije socialist in de Groningse afdeling was echter groot. Naast Wolter Wolters maakte ook de Balster Jan Ploeger (oprichter van drukkerij Volharding, waar veel vrij-socialistisch drukwerk werd verzorgd) jarenlang deel uit van het bestuur. Activiteiten in stad en provincie vonden veelvuldig plaats samen met vrij-socialistische groepen of sprekers. Ze werden stevast in *De Arbeider* aangekondigd.

De oprichter van de Groningse afdeling, Schansema, klaagde in 1928 dat de vereniging zo eenzijdig anarchistisch was geworden, dat de algemene vrije gedachte was verdwenen. Zijn opvatting werd van meerdere kanten hartstochtelijk bestreden. Bé Meijer, een vrij-socialistisch vakbondsman, wees er bijvoorbeeld op

Jan Hoving spreekt namens De Dageraad op een antifascistische manifestatie in Leeuwarden in juni 1936. Bron: Leeuwarder Courant.

dat Schansema zelf als niet-anarchist meerdere malen voor de afdeling had gesproken, net als andere prominente vrijdenkers, zoals de filosoof Leo Polak. De Groningse Dageraad 'wordt dan ook niet gevormd door mensen die allen hetzelfde denken, maar door personen, die voor het denken dezelfde eisch stellen, n.l. het onbelemmerd gebruik der rede', stelde Bé Meijer in *De Vrijdenker*.

Ook de toenmalige secretaris R.A. Molenberg, die evenmin van vrij-socialistische huize was, reageerde op Schansema. Hij weet het feit dat niet alle vrijdenkers zich aansloten aan zekere politieke belangen. Een zekere groep vergaapte zich volgens Molenberg aan de stelling 'Godsdienst is privaatzaak', waarmee hij op de heersende opvatting bij sociaaldemocraten doelde. Nadat Schansema in de discussie zijn gelijk niet wist te halen, scheidde hij zich af en probeerde een Dageraads-afdeling op te richten, die een 'ruimer standpunt' zou innemen.

Hoewel hij in het blad *De Vrijdenker* alle ruimte kreeg om zijn initiatief te bepleiten, bleven de leden bij de bestaande vereniging.

In het begin van de jaren twintig werden in Noord-Nederland nieuwe afdelingen opgericht in Bolsward, Emmer-Compascuum, Sneek en Stadskanaal. In al deze plaatsen speelden vrije socialisten een hoofdrol in de afdeling. In de kleinere plaatsen in het Noorden was afdelingen vaak geen lang leven beschoren. Niet alleen kampten de vrije socialisten met geldgebrek, zij moesten ook hun aandacht verdelen over meerdere organisaties. In 1927 stond alleen de afdeling van Sneek nog overeind. Naast de 'Dageraad'-groep in Groningen bestonden er afdelingen in Sappemeer (met de vrije socialist Jan Drenth als voorzitter), Leeuwarden en Heerenveen. De vrije socialist Cees Bosma speelde een voorname rol in de afdeling van Heerenveen. Hij trad vaak als spreker op. Tot halverwege de jaren twintig maakte hij ook deel uit van het hoofdbestuur van De Dageraad.

Na 1929 maakte de vrijdenkersvereniging een bloeiperiode door. De drie noordelijke provincies werkten samen in een 'Gewestelijke Vrijdenkers Propaganda-commissie', waarvan de Bé Meijer het secretariaat voerde. Naast grote openbare bijeenkomsten werden ook Landdagen georganiseerd, zoals in Rolde in 1933. De afdeling Leeuwarden groeide in 1932 met ruim veertig leden. In deze periode werden verschillende afdelingen in het Noorden (her)opgericht (Emmer-Compascuum, het Bildt en Gorredijk). De afdeling Appelscha sloot zich op 15 oktober 1932 aan met 21 leden. Het bestuur bestond geheel uit vrije socialisten. Een 'propaganda-feestavond' eind oktober was zo druk bezocht dat velen met een staanplaats genoeg moesten nemen.

Vrijdenkers Radio Omroep (VRO).

Eind jaren twintig werd de Vrijdenkers Radio Omroep (VRO) opgericht, die in het voorjaar van 1929 al 4000 leden telde. De VRO werd door de autoriteiten met argusogen gevolgd. Al tijdens de eerste uitzending met de rede van Jan Hoving over 'Mussolini als vrijdenker en als onderdrukker der vrije gedachte' werd meteen de knop omgedraaid door de Radio Controle Commissie, omdat de inhoud beledigend werd geacht voor de premier van een

De Joodse hoogleraar aan de Rijksuniversiteit Groningen was een prominent lid van De Dageraad en trad talloze malen op als spreker voor de vrije gedachte, zoals hier in Groningen in maart 1933. Hij werd in 1941 door de nazi's de dood ingejaagd in het concentratiekamp Sachsenhausen. Bron: Nieuwsblad van het Noorden.

bevriende mogendheid. In verschillende plaatsen hield Hoving nadien zijn gecensureerde rede voor volle zalen.

Nadat de Radio Controle Dienst vier uitzendingen op voorhand had verboden en negen gecensureerd, werd in 1936 de zendmachtiging van de VRO, één uur per maand, ingetrokken. Dit gebeurde na een felle campagne van de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB). De verantwoordelijke minister De Wilde gaf zonder schroom aan de nationaalsocialisten toe. De omroep ondermijnde godsdienst, zedelijkheid, gezag en volkskracht, meenden de autoriteiten.

Opkomend fascisme en Jodenhaat

In de jaren dertig ontstond in Nederland een guur rechts klimaat, mede als gevolg van de opkomst van fascistische partijen in tal van Europese landen. In 1933 werd De Dageraad geplaatst op de lijst van verboden verenigingen voor ambtenaren. Volgens premier Colijn was dit niet vanwege het vrijdenken, maar omdat 'in haar orgaan zuiverde revolutionaire propaganda wordt gevoerd'. Onder aanvoering van Jan Hoving bestreden de vrijdenkers fel het opkomend fascisme en het antisemitisme. Samen met andere progressieve organisaties hield de afdeling in Leeuwarden in juni 1933 een grote openluchtbijeenkomst, waar onder meer Hoving sprak. Hoving meende dat de fascistische beschaving vernietigden en de cultuur om zeep hielpen. Op de vergaderingen van De Dageraad werden geprotesteerd tegen de vervolging van antifascisten in Duitsland, zoals in Leeuwarden in december 1935.

Het optreden van De Dageraad zinde de NSB alderminst. Deze partij droeg niet alleen bij aan het verbod van de VRO, maar bepleitte het opheffen van De Dageraad zelf.

Een bijeenkomst van de vrijdenkers in Utrecht in oktober 1936 werd door een knokploeg van zo'n veertig leden van de NSB verstoord door het gooien van rotte eieren, tomaten en vuurwerk. Ook ontplofte er een bommetje. De uit Amsterdam afkomstige nationaal-socialisten bestormden het podium waar een flinke knokpartij volgde en het interieur werd vernield. Ook in de zaal werd flink gevochten. De aanwezige politie in burger liet de zaal ontruimen. De NSB'ers waren bewapend met gummiknuppels, stokken met spijkers en ander materiaal waarmee geslagen kon worden.

Deze aanval werd door de NSB-top verdedigd. Secretaris Van Geelkerken van de partij weigerde deze gewelddadige actie af te keuren. De Dageraad moest zo spoedig mogelijk worden opgeheven, want de vereniging handelde in strijd met het Nederlandse karakter, vond hij. Het Eerste Kamerlid Marchant d'Ansembourg van de NSB meende dat de doel van de vrijdenkers was 'aanranding en bederf der goede zeden'. Een uitnodiging van de Amsterdamse afdeling van De Dageraad aan de NSB voor een debat, werd door deze partij hooghartig geweigerd.

Minister De Wilde van de ARP deed ook een duits in het zakje en achtte De Dageraad 'een gevaar voor het Nederlandsche gemeenebest, onze nationale cultuur en de Christelijke grondslagen van ons volksleven'. In dit klimaat kreeg de VRO in 1936 geen zendtijd meer toegewezen. Anton Constandse sprak vervolgens namens de Dageraad in tal van plaatsen over de terreur van de NSB en het recht op vrije vergadering.

Ondanks alle moeilijkheden wist De Dageraad eind jaren dertig stand te houden. In 1936 bedroeg het ledental 1300, terwijl het aantal afdelingen was gedaald van 39 naar 32. De oplage van het weekblad *De Vrijdenker* bedroeg in dat jaar 3500 exemplaren, terwijl er 1900 abonnees waren. De genoemde afdelingen in het Noord-Nederland wisten zich te handhaven, al vereiste dat soms grote inspanningen. Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog staakte de vereniging al haar activiteiten en werd het archief vanaf 1938 vernietigd.

* * * * *

Het boek 'Geestverwanten van Ferdinand Domela Nieuwenhuis, het vrije socialisme in Groningen, Friesland en Drenthe (1890-1940)' is verschenen bij uitgeverij Louise in het Friese Grou (zie: <https://www.uitgeverijlouise.nl>). Het boek kost €39,50 en is verkrijgbaar in de betere boekhandel en rechtstreeks bij de uitgeverij.

Bronnen

De Vrije Gedachte, 125 jaar Vrijdenken. Rotterdam 1981.

Een wegwijzer voor den ongeloovigen Nederlander, Jaargang 1927-1928. Uitgave van het Hoofdbestuur van De Dageraad, Jaargang 1927-1928. Amsterdam 1928.

Jannes Houkes, en Piet Hoekman, Multatuli en Groningen. Groningen/Veendam 1987. (Zie: <https://multatuli.online/bibliotheek/dwhouk001mult001.pdf>)

I.I.S.G., Archief De Dageraad

Derk Ploeger en Cathrien Ploeger-Eimers, Dagelijks leven in de vrij-socialistische beweging in Groningen door henzelf verteld. Groningen 1979.

Rapporten Centrale Inlichtingendienst 1919-1940.

J.R.G. Schuur, Appelscha, Bolwerk van anarchisme en radicaal socialisme. Oosterwolde 1996.

Vrijdenkers-Ver. „De Dageraad”
Noordelijk Gewest.

Landdagen te Assen

op **ZATERDAG 16 en ZONDAG 17 JULI 1932**
terrein v. d. heer J. HARTLIEF aan de Rolderstraatweg.

Programma:

Zaterdag 16 Juli:

KUNSTAVOND

WILLEM VAN IEPENDAAL zingt „Liedjes van de zelfkant” met begeleiding van een harmonica-virtuoos. Declamatie, Zang, Muziek, Causerie. Toegang 25 cent. Aanvang 8 uur.

Zondag 17 Juli:

's Morgens bij goed weer bezoek aan de Hunnebedden en Balloërkuil. Bij ongunstig weer cursus of bezoek aan het Museum van Oudheden te Assen.

's Middags 2.30 uur:

GROOTE MEETING

SPREKERS:

CHRIS BOSMAN, Amsterdam

Onderwerp: Wat beteekent de Godsasteringswet?

J. HOVING, Amsterdam

Onderwerp: Eenheid.

JOH. W. F. WARNERS, Groningen

Onderwerp: Atheïsme of Vrije Gedachte.

TOEGANG 20 CENT.

Medewerking van de Zangver. „Kunst na den Arbeid”, Groningen.

Gelegenheid te kampeeren. Plaatsing van Rijwielen op het terrein 5 cent. Nachlogies in de groote tent à 25 cent met gratis stroo. Consumptietent aanwezig, waar alles voor kampeersers en slapers verkrijgbaar is tegen billijk tarief.

De noordelijke vrijdenkers hielden in 1932 in Assen een openluchtbijeenkomst oftewel hun Landdagen waarbij de mogelijkheid tot kamperen geboden werd. Bron: Archief drukkerij Volharding Groningen.

WERELDS NIEUWS

maart 2024

door **René van Elst**

Complotgelovigen serieus nemen?

Rik Peels is een theoloog en filosoof wiens naam ik in mijn stukjes al vaker heb genoemd. Daarbij ging het dan om zijn onwrikbare overtuiging en zijn "bewijs"voering dat er een onstoffelijk opperwezen bestaat. Hij leidt nu een internationaal onderzoeksproject *Extreme Beliefs*, dat moet uitmonden in maar liefst zeven boeken. Er zijn dertig wetenschappers uit verschillende disciplines bij betrokken. Het is een radicaliseringsonderzoek, waarbij, anders dan gebruikelijk, filosofie en theologie geacht worden een bijdrage te leveren.

Op 26 januari hield Peels een oratie aan de VU, waarin hij pleitte voor een genuanceerdere benadering van radicalisering en complotdenken. De gedachte is dat extreme denkers binnen hun manier van kijken en denken rationeel zijn; hun overtuigingen hebben een subjectieve rationaliteit zonder dat ze objectief rationeel zijn. Dat heeft te maken met hun beperkte toegang tot kennis, hun denkstijlen en de dynamiek van de groepen waarin ze zich bewegen. Peels maakt wel onderscheid tussen denken dat onjuist en denken dat onjuist en schadelijk is, zoals van QAnon of David Icke. Het punt bij dit alles is dat mensen serieus moeten worden genomen en niet categorisch moeten worden weggezet als pathologisch, immoreel en irrationeel. Peels erkent zowaar dat religies een bron van radicalisering zijn, maar beweert dat die ook middelen hebben om die tegen te gaan.

Het is mij uit het artikel niet duidelijk wat precies de doel- of vraagstelling is van het project. En wat betekent het "serieus nemen" van radicalen en complotdenkers in de praktijk? Wat schieten wij op met het "subjectief rationeel" noemen van waanideeën? Maar mijn vraag is vooral: wat moeten wij ervan denken als zulke dingen gezegd worden door een aanhanger van de grootste complottheorie – ik noem die het Messiascomplot – aller tijden...?

(Info uit NRC van 28 januari; zie verder de website *Extreme Beliefs*.)

Terug naar de moederkerk?

Een aantal Nederlandse protestantse en katholieke theologen hebben zich verenigd in het 'Platform Rome Reformatie' en hebben op 24 januari een verklaring uitgegeven waarin zij – met enige omhaal van woorden – pleiten voor een hereniging in de verscheurde kerk: "één kerk van één Heer", "één herder en één kudde", "de

kerk van de apostelen waarvan Christus de hoeksteen is", "een verenigde kerk die lichaam van Christus en woonstede van de Geest is."

Een zekere mate van protestantisme zou daartoe een plaats moeten krijgen in de eredienst in het katholieke bolwerk. De protestanten zouden de paus moeten erkennen als "herder van de herders." Nu het imago van de kerken afbrokkelt, hebben allen volgens de opstellers van de verklaring belang bij zo'n hereniging.

Voor meer (vage) bijzonderheden verwijs ik naar de verklaring, die te vinden is op <https://www.platform-romereformatie.nl/verklaring>.

Als zo'n operatie van min of meer terugdraaien van 500 jaar geschiedenis ooit zou plaatsvinden, zou het niet alleen voer voor theologen, maar ook voor sociologen en allengs ook voor historici zijn. Zonder slag of stoot zal zo iets zeker niet gaan. Het was te verwachten dat er nu al bezwaren worden aangevoerd. De protestantse website 'Zoeklicht' noemt het een 'vreemde post-moderne kronkel'. Protestanten zien de katholieke heiligenverering als afgoderij en dat geldt ook voor de onbijbelse positie van Maria in de verering en theologie. De paus erkennen als plaatsvervanger van Christus op aarde is uitgesloten, evenals erkenning van de 'transsubstantiatie', het reël worden van Christus in hostie en wijn.

Zoeklicht noemt de verklaring 'postmodern' omdat hiermee de (protestantse) waarheid zou worden "geofferd op het altaar van veelkleurigheid en verscheidenheid." En het zou een teken van de tijd zijn, omdat de Bijbel leert dat er aan het einde der tijden een wereldreligie zal komen, die ervoor zal zorgen dat allen wereldwijd "het beest" gaan aanbidden.

Stel je voor dat je met zulke gelovigen in discussie zou moeten gaan. Voorwaar, ik zeg u: dit wordt niks. En dat is maar beter ook.

Iedereen welkom!

In mijn functie bij dit blad krijg ik nogal eens persberichten. Laatst eentje dat een wereld van vrede en harmonie voor mij deed opengaan. Er is een 'Family Federation for World Peace and Unification' ook bekend als de 'Unification Church'; in ons land is dat de stichting 'Familie Federatie voor Wereldvrede' (FFW). En er is een 'Universal Peace Federation' (UPF), een internationale non-gouvernementele organisatie. Ik ga nu even voorbij aan allerlei details: het zijn 'Moonies'. Achter deze federaties zat de Koreaan Sun Myung Moon, overleden in 2012, die naar eigen zeggen een opdracht van Christus had voor het bewerkstelligen van vrede voor alle mensen en het vestigen van Gods rijk op aarde.

In het persbericht kondigde de FFW aan dat op 3 februari een viering zou plaatsvinden van de 'World Interfaith Harmony Week' (WIHW, voor bijzonderheden zie de website met die naam), die in 2010 door de Verenigde Naties is ingesteld.

Wat mij opviel was dat deze viering zou plaatsvinden in samenwerking met de 'Scientology Kerk' en in de Amsterdamse Scientology Chapel. Gastspreker zou zijn Bart van den Broek, medeoprichter van 'United Religions

Initiative'. Dat is een internationale organisatie die vrede, een einde aan religieus geïnspireerd geweld en blijvende samenwerking tussen de religies nastreeft (zie <https://www.uri.org/>). De initiator was bisschop William Lacy Swing, die volgens de website op een gegeven moment tot het inzicht kwam dat de religies een kracht ten goede moesten zijn in de wereld.

Tegen vrede en harmonie zijn weinig bezwaren in te brengen. Maar is hier niet een monsterverbond aan het ontstaan tussen vertegenwoordigers van de grootste complottheorieën die op deze wereld gekoesterd worden, met een organisatie die vele malen is be- en veroordeeld als een gevaarlijke sekte met een onzinnige leer en als een mensen (met 'Dianetics') manipulerende winstmaker?

Nieuw volksopium

Het is geen nieuws-item, toch wil ik ter kennisneming doorgeven wat Ian Buruma in de NRC van 31 januari schreef, namelijk dat quasi-religieuze politiek een grotere bedreiging voor de democratie is dan leugenachtige politici, corruptie of sociale en economische ongelijkheid.

Hij beargumenteert dit door te verwijzen naar religieuze, dus niet quasi-religieuze, politiek. Hij zegt dat een beweging van religieuze extremisten nooit een democratische partij kan worden; zij vertolken Gods waarheid en daarover is geen akkoord mogelijk, geen debat, geen compromis. Hij trekt dit door naar vertegenwoordigers van quasi-religieuze politiek en noemt als zodanig de Indiase premier Narendra Modi, die zich ontpopt als een soort politiek hogepriester van het hindoeïsme, en de 'poldermessias' Geert Wilders die de Koran wenst te verbieden en zich presenteert als redder van de 'joods-christelijke traditie'. Zulke mensen zijn niet geschikt om een democratische regering te leiden, aldus Buruma. Hij noemt Trump verderop nog wel even maar verzuimt om hem als derde in dit rijtje te vermelden.

Na een krachtig pleidooi voor de scheiding van kerk en staat constateert hij, dat juist waar het gezag van de kerk (inclusief de communistische 'kerk') is ingezakt, de mensen zoeken naar een nieuwe verlosser die de oude vertrouwde wereld weer tevoorschijn kan toveren. En er zijn populistische volksmenners genoeg die in die rol willen stappen.

Heilige boeken wettelijk beschermen?

In dezelfde NRC stond een stuk van Folkert Jensma, waarin werd gemeld dat burgemeester Ahmed Marcouch van Arnhem wil gaan lobbyen voor een verbod op het demonstratief verbranden van levensbeschouwelijke boeken. (Zie daarover artikelen van Enno Nuy in 2023-07 en van Anton van Hooff in 2023-08.) Een argument bij dat lobbyen betreft de veiligheidsrisico's voor Nederlandse functionarissen in het buitenland. En Marcouch kan erop wijzen dat er veel mensen vóór zo'n verbod zijn (120.000 in een petitie van 2020). Maar de demonstratievrijheid legt aan burgemeesters beperkingen op als het om ingrijpen gaat.

Als de wetgever de kant op wil gaan van een verbod op het 'ontheiligen van religieuze voorwerpen' – zoals in Denemarken – rijst natuurlijk de vraag wat zoal die kwalificatie verdient (boek? kruis? vergiet?). Maar het moeilijkste is de weging tussen het (beweerde) recht op bescherming van religieuze gevoelens versus het recht om tegen religieuze inhouden te demonstreren.

Islam über Alles

Het AD meldde op 20 januari op zijn website dat vier leerlingen, tussen de 17 en 19 jaar oud, op een school in het Duitse Neuss zich hebben beijverd om de Sharia-regels door te drukken, waaronder de scheiding van de geslachten tijdens de lessen. Uit angst voor represailles volgden leerlingen de instructies op. De bedoelde 'Oberstufenschüler' wilden dat islamitische leerlingen op vrijdag vroeg weg mochten voor het vrijdaggebed, ze eisten een gebedsruimte en verlangden dat de scheiding van de geslachten tijdens zwemles ook voor de leraren zou gelden. Zij maanden de meisjes en vrouwen om zich volgens de voorschriften van de Sharia te bedekken en om achterin de klas te gaan zitten. Ze zouden ook al bekeringen teweeg hebben gebracht.

De zaak heeft nogal wat ophef veroorzaakt; de minister van Binnenlandse Zaken van Nordrhein-Westfalen noemde het ernstige feiten en riep op tot grotere waakzaamheid voor radicalisering. De school had e.e.a. zelf bij de politie gemeld, maar vond de berichten in de media schadelijk en kwam met een ietwat vage reactie over haar streven naar tolerantie en respect en over de school als spiegel van de samenleving.

De WDR heeft – volgens haar website – bij het Ministerie van Onderwijs informatie gekregen over meerdere gevallen van bedreiging met islamitische achtergrond in de afgelopen jaren.

Pauselijke theologie

Op 14 januari gaf paus Franciscus in het Italiaanse TV-programma *Che tempo che fa* (Hoe staan de zaken ervoor?) als zijn persoonlijke mening te kennen dat hij hoopt dat de hel leeg is. Het Nederlands Dagblad berichtte dit op 15 januari en tekende daarbij aan dat sommige theologen en heiligen al eerder soortgelijke uitspraken hebben gedaan.

Het blijft verbazen dat mensen serieus over de hel en aanverwante zaken spreken, alsof het geen voortbrengselen van de menselijke fantasie zouden zijn.

Christenen en humanisten tegen onderdrukking

In de paragraaf 'Iedereen welkom!' ging het over samenwerkingsverbanden tussen gelovigen (en nep-gelovigen), hier gaat om een samenwerkingsverband tussen christenen en humanisten tegen onderdrukking van christenen en ongelovigen in diverse landen. In veelal islamitische landen in Afrika en het Midden-Oosten, in China en in Noord-Korea worden christenen vervolgd, maar het niet hebben van een godsdienst wordt vaak als een nog zwaarder vergrijp gezien. Het Nederlands Dagblad berichtte op 19 januari op zijn website over een ge-

legenheidssamenwerking tussen het Humanistisch Verbond (directeur: Robert Bodegraven) en Open Doors (directeur: Maarten Dees), een stichting met als doel: "Vervolgde en bedreigde christenen wereldwijd versterken, toerusten en aanmoedigen tot het uitleven en verspreiden van het evangelie." De organisaties staan beide voor het recht op vrijheid van religie en levensovertuiging; de ene vooral gericht op het recht om te geloven, de andere op het recht om niet te geloven.

Uit het artikel leid ik af dat de samenwerking betrekking heeft op onderzoek en rapportage. Er wordt niet gesproken over bijvoorbeeld avontuurlijke commando-acties om mensen te redden en onderdrukkers een kopje kleiner te maken. ☺

Oud nieuws, maar toch...

Het gebeurde op 6 april 2023, maar is toch vermeldenswaard. Makenzie Lystrup werd de eerste vrouw in de geschiedenis van NASA, de Amerikaanse ruimtevaartorganisatie, die werd benoemd tot directeur van het Goddard Space Flight Center. Zij legde haar eed af op een exemplaar van Carl Sagan's boek *Pale Blue Dot* uit 1994 in plaats van op de Bijbel. Veel ambtsdragers in de V.S. hebben de eed afgelegd op boeken van Dr. Suess, de Amerikaanse grondwet, de Koran of andere documenten, maar dit schijnt de eerste keer te zijn geweest dat iemand werd beëdigd op een boek van Sagan.

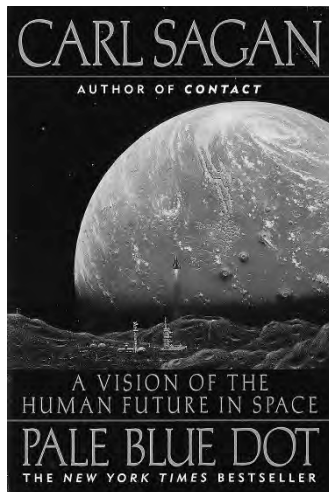
De tekst van de bij de NASA af te leggen eed bevat overigens wel de woorden "So help me God." In veel situaties in de V.S. wordt de tekst uitgesproken door de eedafnemer en zegt de eedaflegger alleen iets bevestigends; ik neem aan dat het bij de NASA ook zo gebeurt.

Weest gezegend, boys!

Ook dit verhaal begint weer, sorry, met de paus. Op 18 december gaf het Vaticaan een door paus Franciscus ondertekende verklaring *Fiducia supplicans* (Het smekende vertrouwen) uit, waarin staat dat homostellen in de R.K. Kerk voortaan een zegen kunnen ontvangen, en ook heterostellen

die niet voor de kerk kunnen of willen trouwen, bijvoorbeeld na echtscheiding. In 2021 werd het zegenen van homostellen nog uitdrukkelijk verboden. De gedachte is nu dat "wie om een zegen vraagt, laat zien dat hij Gods verlossende aanwezigheid nodig heeft" en dat "Gods liefde verdoezeld raakt als dan morele perfectie wordt geëist." De zegening mag echter niet worden opgevat als een officiële goedkeuring van de relatie. Het lijkt vooral te gaan om het in de kerk houden van de 'zondige' medemens nu zovelen de kerk de rug toekeren.

Wel of geen zegening, het kan ons als atheïsten misschien weinig schelen, maar de verklaring kan een duwtje zijn in de richting van decriminalisering van ho-

moseksualiteit, waar nog in tal van landen strenge straffen op staan. Daarop wees Stephan Sanders in Trouw van 24 december. Stijn Fens schreef in Trouw op 29 december: "Overigens, de meeste homostellen die ik ken, maakt het niets uit wat bisschoppen van hun relatie vinden." En zo is het natuurlijk.

De verklaring viel – hoe kan het anders – niet bij iedere katholiek in goede aarde. In 32 Afrikaanse landen is homoseksualiteit bij wet verboden. Op 22 december schreef het Nederlands Dagblad dat bisschoppenconferenties in Malawi, **Zambia**, Nigeria en Rwanda zich uitdrukkelijk tegen de zegening van homostellen hebben uitgesproken, met argumenten als: "om verwarring onder de gelovigen te voorkomen" en "omdat het in strijd is met de wetten van God, de kerk en ons land en met het culturele aanvoelen van ons volk" en "om te voorkomen dat homoseksualiteit in onze samenleving wortel schiet." Andere Afrikaanse bisschoppenconferenties hebben de verklaring geaccepteerd of zelfs voorzichtig gesteund. Intussen zijn er ook bisschoppen die streven naar één pastorale beleid voor heel Afrika.

De Nederlandse bisschoppen wilden de verklaring bestuderen en er pas begin 2024 over confereren. Enkele individuele reacties waren in december al negatief. Intussen is op 17 januari een verklaring uitgegeven waarin 'onze' bisschoppen stellen dat ze niemand de steun en kracht van God willen onthouden. Daarom, zeggen ze, is het mogelijk een gebed uit te spreken over afzonderlijke gelovigen die in een 'irreguliere verhouding leven.' Dan gaat het om homoseksuelen en gescheiden gelovigen die opnieuw een getrouwd leven leiden.

Belangrijk is dat hier gesproken wordt over *afzonderlijke* gelovigen. Het is niet de bedoeling dat een 'zondige' relatie gezegd wordt. (De 'zonde' betreft hierbij, als het om homostellen gaat, uiteraard seksuele handelingen met iemand van hetzelfde geslacht.) Op dit punt wijken 'onze' bisschoppen dus af van de paus. De pastorale lijn zal zijn dat er niet voor 'zondige' paren wordt gebeden en de bedoeling van het bidden voor de individuen zal zijn dat die "de objectieve wil van God met hun leven zullen ontdekken en daarin mogen groeien"; dat betekent dat ze zich gaan onthouden van zondige seksuele handelingen.

Zoals wel vaker kunnen we vaststellen dat men in de kerk wereld- en mensvreemd is.

Voor de Engelse tekst van de verklaring van het Vaticaan googlet u iets als: *declaration fiducia supplicans english*.

Nadat het bovenstaande geschreven was, kwam het bericht dat de paus zich over het verzet tegen zijn verklaring heeft uitgesproken in een interview met het tijdschrift *Credere* ("over het beleven van het avontuur van het geloof"). Stijn Fens van Trouw meldde op 8 februari dat de paus heeft gezegd: "De ernstigste zonden zijn de zonden die zich vermommen met een meer 'engelachtig' uiterlijk. Niemand is geschokt als ik een on-

dernemer een zegen geef die misschien mensen uitbuit: en dit is een zeer ernstige zonde. Terwijl ze geschokt zijn als ik deze aan een homoseksueel geef... Dit is hypocrisie! We moeten elkaar allemaal respecteren. Iedereen. (...) Ik zegen geen 'homohuwelijk', ik zegen twee mensen die van elkaar houden en ik vraag ze ook om voor mij te bidden."

Fens ziet echter de laatste zin van het interview over het hoofd: "Attenzione, parlo di persone: chi è capace di ricevere il Battesimo." Vertaald: "Let op, ik heb het over mensen, zij die in staat zijn de doop te ontvangen". Als we "persone" lezen als "individuele mensen" lijkt het alsof de paus en de Nederlandse bisschoppen toch op één golflengte zitten als het gaat over 'le persone omosessuali'. (Het interview is te lezen op: <https://www.avvenire.it/chiesa/pagine/sogno-una-chiesa-tra-la-gente-in-un-colloquio-con->.)

Betalen is voor de dommen!

In nr. 2023-08 op pag. 10 schreef ik over de 'soevereinen' of 'autonomen' die het overheidsgezag niet erkennen en geen belastingen e.d. willen betalen, maar geen bezwaar hebben tegen het benutten van allerlei voorzieningen. (Eerlijk gezegd zie ik wel wat in een autonome redenering als: "Ik ben wel een mens, geboren uit mensen, maar dat geeft andere mensen niet het recht om mij te commanderen." Geen speld tussen te krijgen!) Ik noemde toen al een zekere ◀ **Youri Plate**, die autonomen juridisch bijstaat. Intussen is Plate (46) gearresteerd en heeft hij in december vijf dagen in de cel gezeten in verband met een onderzoek door de FIOD die hem verdenkt van fraude en het oproepen daartoe. Hij ontving honderden bemoedigende reacties van zijn 6000 volgers, meldt de NRC op 21 december. In augustus 2022 heeft hij een vereniging "Jurisprudentie Juridisch Kantoor Plate" opgericht, die naar zijn zeggen 2300 leden heeft. Hij noemt belasting betalen een gift, die je weer van de belasting kunt aftrekken. Briljant!

De NRC meldt ook dat de AIVD in een rapport heeft gewaarschuwd voor dit anti-institutioneel extremisme. De krant kreeg de contactgegevens in handen van 1118 betalende leden van de vereniging (dit lijkt me een punt waar vraagtekens bij te zetten zijn) en heeft met een aantal contact opgenomen om naar hun mening te vragen. Het beeld dat daaruit oprijst is er een van alomvattende argwaan en amateur-juridische muggenzifterij om onder betalingsverplichtingen uit te komen.

Beter nieuws is, dat er intussen ook een groep van Plate-bestrijders is. Die heeft 865 leden op Telegram.

Is Jezus relevant?

De entertainmentredactie van nu.nl meldde op 19 december dat de EO de komende tien jaar veel aandacht gaat besteden aan Jezus. Het is een project, "Jezus2033", waarin verkend gaat worden hoe groot de impact van Jezus op de samenleving en cultuur is. Achter dat jaartal

zit het (op alle punten uiterst betwistbare) geloof dat het in 2033 2000 jaar geleden is dat Jezus is opgestaan uit de dood. Het verhaal van Jezus wordt gezien als "een manier om Nederlanders samen te brengen". Onderzoek door de EO heeft uitgewezen dat maar één op de vijf Nederlanders Jezus "relevant voor het eigen leven" noemt. Het onderzoek wees merkwaardigerwijze ook uit dat maar 69% van de ondervraagde christenen gelooft dat Jezus de zoon van God is (zie <https://dit.eo.nl/artikel/jezus-2033-onderzoek-eo>). Toch heeft de Messias-complottheorie een hardnekkig leven. We moeten maar hopen dat het project, net als serieuze lezing van de bijbel, veel mensen op gezondere gedachten zal brengen.

Was Jezus gay?

In nr. 2009-02 stelde Jan Bontje de vraag: Was Jezus homoseksueel? Volgens Het Grote Verhaal had hij niets met vrouwen en omringde hij zich met twaalf mannen. Dat bewijst natuurlijk niets, zegt Bontje terecht. Ik had het hierboven over het betwistbare geloof in Jezus' opstanding; uiteraard is alles wat een deel van de mensheid over Jezus meent te weten betwistbaar. Alles kan verschillend worden geïnterpreteerd en er kan van alles worden bijverzonnen. En dan zijn er nog de talloze kunstzinnige fantasieën rond Jezus' uiterlijk. Anton van Hooff schreef daarover in onder meer nummer 2019-10. Nu heeft in Spanje een uitbeelding van Jezus de aandacht getrokken. Ik spreek liever van 'uitbeelding' dan van 'afbeelding', want het woord afbeelding heeft de suggestie in zich dat die 'naar het leven' is, als een schaduw of projectie. De kunstenaar Salustiano García schilderde de wederopgestane Jezus voor de 'Semana Santa (Heilige Week) de Sevilla 2024'. García's knappe zoon fungeerde als model. Spaanse conservatieven noemden het verwerf, geseksualiseerd, beledigend en opzettelijk provocerend. Er werd gesproken over een homo-Christus. Op de sociale media werden er ook veel grappen en schuine opmerkingen over gemaakt. De voorman van de socialistische partij in Andalusië verdedigde het werk en hekelde de homofobie en haat die erop waren gevolgd. De schilder noemde het zien van seksualiteit in het schilderij "ziek".

Volgens mij kun je alleen maar zeggen dat de geschilderde figuur een tikje androgyne indruk maakt. Dat dat niets nieuws is, blijkt wel als je googlet naar bijvoorbeeld 'jesus christ' en dan op 'Afbeeldingen' klikt. Men is niet gewoon om de Lieve Heer uit te beelden als een ruwe bonk... Overigens zegt het uiterlijk niets over de

geaardheid en al helemaal niet als het om een fantasiefiguur in een schilderij gaat.

Associazione Nazionale del Libero Pensiero "Giordano Bruno"
Fondata nel 1906
www.periodicoliberopensiero.it

NEL NOME DI GIORDANO BRUNO

Roma Campo de' Fiori
17 febbraio 2024-ore 17.00

Dignità
Laicità
Democrazia

Cerimonia
Deposizione corone di alloro e interventi istituzionali
Esibizione della Banda Musicale del Corpo di Polizia Municipale di Roma Capitale
Convegno
Relazioni
Maria Mantello: *Nel nome di Giordano Bruno né dogmi né padroni*
Ciro Aspruso: *Giordano Bruno e il senso della filosofia*
Antonio Caputo: *Nel baluardo della nostra Costituzione repubblicana*
Recitativi a cura di Annachiara Mantovani
Esibizione cori di canti popolari nella continuazione dello spirito bruniano
diretti da Sara Modigliani

ROMA CAPITALE
Giorno Internazionale di Studi
"Giordano Bruno e la Costituzione"
"Mani Agitate Giordano Bruno"

Libero Pensiero
Periodico culturale

Info: 3297481111; liberopensiero.giordanobruno@fastwebnet.it

Nel nome di Giordano Bruno

Op 17 februari 2024 was het 424 jaar geleden dat Giordano Bruno (op een donderdag) werd verbrand op het plein Campo de' Fiori in Rome. Bij het monument voor Bruno op dat plein vindt jaarlijks op 17 februari een herdenking met kranslegging, muziek en lezingen plaats, georganiseerd door de Italiaanse vrijdenkers. (Op het plaatje hierboven de aankondiging van dit jaar.)

Videobeelden van het recente evenement zijn op YouTube gezet door de 'Vrije Communistische Beweging', zie <https://www.youtube.com/watch?v=d-1xbnzFJA>

Intussen in Jeruzalem

Trouw meldde op 9 februari dat in Israël christenen het leven zuur wordt gemaakt. Als voorbeeld wordt genoemd dat orthodoxe tieners in Jeruzalem een priester hebben bespuugd en geschopt. En er zijn meer voorbeelden, meestal gaat het om bespugen. Al jaren zijn er spanningen door anti-christelijke sentimenten. Het christendom is door kruistochten, pogroms en Holocaust een aartsvijand geworden. De overheid keurt het gedrag af maar knijpt een oogje toe. Ze is voorts niet erg willig als het gaat om verstrekken van visa aan christelijke geestelijken. En dan is er nog het probleem dat kerken en kloosters de grootste grondbezitters zijn, o.a. van de Olijfberg, en belastingvrijstelling genieten. Dat zit veel kolonisten en ultra-orthodoxe joden dwars. Ook moslims ondervinden pesterijen, zoals varkenskoppen in moskeeën. De positie van de christenen en moslims raakt verzwakt doordat de extremistische joodse jongeren tegenwoordig zijn in het kabinet Netanyahu.

We kunnen weer eens concluderen – erg origineel is het niet – dat godsdienst werkt als splijtzwam.

Beste lezers/schrijvers,

Voor nieuwe lezers wijzen wij er nog eens op, dat wij hebben besloten de discussie over het Israëlisch-Palestijnse conflict in dit blad af te sluiten. In de media worden de partijen al vrijwel dagelijks beschuldigd en veroordeeld of worden hun daden goedgepraat en verdedigd. Het is een helaas uitzichtloos conflict met een lange en complexe historie en context en we zien in de media dat het leidt tot welles-nietes-discussies, waarin emoties en (verkapte) beschuldigingen niet van de lucht zijn. Wij menen dat wij ons in dit blad niet op die weg moeten begeven. Zoals ook blijkt uit de reeds geplaatste stukken, beogen wij hiermee niet een bepaalde mening te censureren. Als het erom gaat wat er recent is gebeurd en op dit moment (24/2) nog gaande is, veroordelen wij de gruweldaden van beide conflictpartijen. Essays waarin wordt ingegaan op bepaalde achtergronden blijven welkom. Er zijn immers aspecten of thema's aan verbonden die te maken hebben met het menselijk denken en die aandacht zouden kunnen krijgen, denk aan theologie, ideologie, racisme, nationalisme. Geopolitieke analyses ook, mits geredeneerd wordt vanuit een vrijdenkersstandpunt.

De redactie.

INGEZONDEN BRIEF

Reactie op Harry Ansems, *Het godsbegrip, zoveel hoofden, zoveel zinnen* (De Vrijdenker 2024-01)

Vreemd dat in dit artikel Baruch Spinoza ontbreekt. Hij definieerde God als de Natuur. De vraag of God bestaat is dan geen vraag meer. God is niet een vaag iets, maar alles, en zeker niet bovennatuurlijk. Albert Einstein was een spinozist.

De ouders van Baruch waren het orthodoxe katholicisme in Portugal ontvlucht. Hij werd geboren in Amsterdam in 1632 en kreeg een Joodse opvoeding. Hij ontwikkelde zich tot rationeel filosoof en wees joods en christelijk godsbegrip af als fantasie. Hij werd uit de Joodse gemeenschap gezet in 1656 en vertaalde toen zijn naam in Benedictus of Bento. Zijn boeken werden verboden. Zelfs familieleden mochten geen contact meer met hem hebben.

In kleine vriendenkring, buiten Amsterdam, werd zijn werk besproken. Hij correspondeerde met o.a. René Descartes, Christiaan Huygens en Gottfried Leibniz. In 1677 stierf hij aan tuberculose. Pas rond 1800 ontstond grote belangstelling voor zijn werk en werd zijn verzameld werk gepubliceerd.

Robert Best, natuurkundige

Tijdens het Symposium 'Recalcitrant' op 17 februari (aangekondigd in het vorige nummer) sprak onder anderen Anne Bogerd, student aan de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie, waar Floris van den Berg part-time lesgeeft. Hier volgt haar heel persoonlijke verhaal.

Mijn recalcitrante levensreis

door **Anne Bogerd**

Ik voel mij door gekken en idioten omringd –
Floris van den Berg *Recalcitrant*

Met bewondering lees ik het boek *Recalcitrant* van Floris van den Berg. In dit boek staan verschillende essays, betogen en korte verhalen over datgene wat Floris ziet gebeuren in de wereld om hem heen. De onderwerpen zijn divers. Van zorgen over het milieu, bloot zijn, kunst en reisverslagen. Verwondering ontstaat. Wat een gave om je uit te kunnen spreken tegen heersende normen en waarden, tegen heersende dogmatiek en over zaken die je aan het hart liggen! Het

doet er voor mij niet toe of ik het eens ben met zijn uitspraken, voor mij is het grote goed dat hij recalcitrant durft te zijn. Dat is een discussiepunt. Hierbij ontstaat namelijk een vraag: is recalcitrantie altijd goed of bewonderingswaardig? Het antwoord daarop is ontkennend. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de coronapandemie. In die periode schopten artsen tegen de geldende medicatieregels. Zij verstrekten medicatie die niet goedgekeurd waren. Dat is in mijn ogen geen geldende recalcitrantie, maar onnodige recalcitrantie. Er zijn dus vele vormen van recalcitrantie. Een aantal wil ik toelichten aan de hand van persoonlijke anekdotes.

Al zolang ik leef, sta ik in de weerstand. Verzet lever ik echter niet. Nog niet. Daar ben ik nog niet aan toe. Ik ben nog niet zover als Floris die een duidelijk doel voor ogen heeft, het vergroten van vreugde in deze wereld en het verminderen van leed. Mijn doel is anders. Mijn doel is om mijn recalcitrantie te omarmen en daar iets mee te gaan doen. Het iets moet ik nog uitzoeken, dat komt later.

Levensanekdote 1 – Toegevende recalcitrantie

Het is zondag en het is stralend weer, de thermometer laat zien dat het meer dan 30 graden is. Buiten zie ik mensen lopen met smeltende ijsjes. Ik zie hun gezichten, ze lachen, ze doen vrolijk, ze zijn vrolijk. Ik zit in de

auto, onderweg naar het zoveelste kerkbezoek. Mijn panty kriebelt, mijn nette schoenen knellen en onder mijn hoed op mijn hoofd stroomt het zweet in straaltjes naar beneden. Ik mag geen ijsje kopen bij de ijscoman op zondag. Alleen verpleegsters in het ziekenhuis mogen op zondag werken, in een rok welteverstaan. Zuchtend smacht ik naar dat ijsje. Het heeft geen zin om dat te willen, dat ijsje is voor mij onbereikbaar. Net als plezier maken en vrij zijn op zondag. Ik voel weerstand, maar ik sluit mijn ogen. “Dit moet je ondergaan”, zeg ik tegen mezelf. Ik denk aan later, dan koop ik elke zondag 100 ijsjes. Later, als ik vrij ben.

Ik heb inmiddels een rijk leven opgebouwd, ik lees veel, ik slurp alle nieuwigheid in me op met een diep verlangen en ik probeer niet alleen maar gekken en idioten te zien. Dat is moeilijk, aangezien ik ben opgegroeid te midden van vele gekken en idioten met een net zo groot gek en idioot dogma. Het is makkelijk om afscheid te nemen van een vorig leven, maar des te moeilijker is het om te starten met een nieuw, dogmavrij leven. Boeken als *Recalcitrant* helpen mij daarmee. Ze laten me een nieuwe wereld zien. Het gevaar is nu dat ik niet alles voor waarheid aanneem, zoals ik vroeger heb gedaan, maar recalcitrant durf te zijn. Net zoals Floris van den Berg. Op zijn gave van het uitspreken ben ik jaloers. Ik zie recalcitrantie als het uitspreken over zaken die ogenschijnlijk de werkelijkheid laten zien, maar niet de waarheid bevatten. Zo spreekt Floris zich uit over religie. Hij laat mij zien dat religie niet gestoeld is op rationaliteit, zoals ik altijd dacht. Ik ben nog niet zover dat ik weerstand kan bieden aan zaken die niet de waarheid bevatten, ik ben daarin lerend.

Levensanekdote 2 – Opvlammende recalcitrantie

Mijn opa is dood, 95 jaar is hij geworden. Wat een prachtige leeftijd. Hij is naar de hemel zeggen zijn kinderen en kleinkinderen. Daar zijn ze blij mee, want eindelijk kan hij beloond worden voor zijn ingewikkelde leven op aarde. Hij was bang voor de dood, maar op het laatste afscheidsmoment gaf hij te kennen goed heen te

gaan. Iedereen opgelucht. De begrafenis staat voor de deur. Mijn moeder belt mij: “Zorg je wel dat je netjes gekleed bent? Doe je een hoed op?” Maagzuur komt terecht in mijn keel, ik hoest het weg. “Natuurlijk ma”, zeg ik. De dag breekt aan. Zwetend ga ik naar mijn oude kerk in een mooie zwarte broek, gepaste witte blouse en zonder hoed. “Dag ma”, zeg ik. “Dag kind, wat zie je er prachtig uit”, is haar reactie. Ik heb nooit meer een rok of hoed gedragen.

Ik kom er wel met mijn recalcitrantie, het is gewoon een zoektocht naar wat ik werkelijk denk. Vierentwintig jaar dogma raak je niet kwijt, niet zomaar. Daar is rede voor nodig en die ontwikkel je niet op slag en sprong. Het lukt me wel, steeds beter.

Daar ben ik van overtuigd. Ooit komt de dag dat ik zal opstaan en me werkelijk zal uitspreken in daden en woorden. Leve recalcitrantie!

Levensanekdote 3 – Uitgesproken recalcitrantie

Ik ben al jaren samen met Lotte, een vrouw. Ik kan wel zeggen dat ik haar zie als een grote liefde in mijn leven. We zijn zelfs verloofd. Over enige tijd gaan we trouwen, eerst sparen we voor een nieuwe keuken. De bezegeling van onze liefde zal daarop moeten wachten, er zijn belangrijkere dingen dan trouwen tenslotte. In ons dorp kom ik mijn oma tegen, ze wil geen band hebben met Lotte, want dat is een vrouw. En twee vrouwen samen hoort niet. Dat is reuze verkeerd. Ze vraagt naar mijn leven. Ik kijk haar aan en zeg: “Met Lotte gaat alles goed, we gaan trouwen. Komt u ook?” “Dat mag niet van God”, antwoordt ze. Ik voel me gelukkig en met een ferme zin van mijn kant rond ik dit gesprek af: “God bestaat niet”.

Dagboek persoonlijke beschouwingen

18 februari 2024

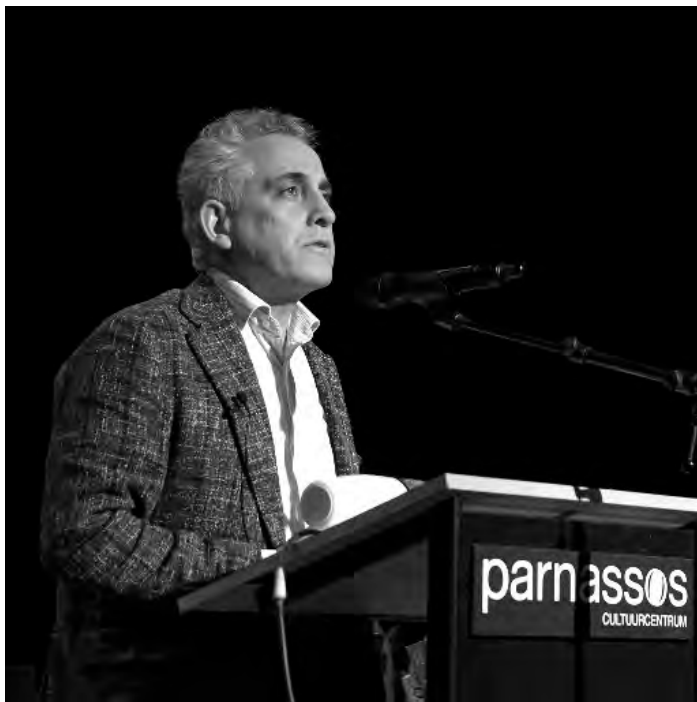
Ik ben trots op dit stuk, ik voel dat ik trots ben. Ik ken dat gevoel niet zo snel in mijn leven, ik zie mijn handelen als een doorsnee handelen. Zo zie ik ook mijn goede schrijfsels als stukken die middelmatig zijn. Er zijn tenslotte altijd mensen die beter zullen schrijven dan ik. Ik plaats me graag onder aan de ladder. Als je onderaan staat, dan ben je veilig. Met dit stuk ben ik iets geklommen op de ladder. Ik moet zeggen dat die groei ook veilig aanvoelt. Ik mocht zelfs mijn geschreven anekdotes voordragen op een symposium en misschien wordt dit stuk gepubliceerd in het tijdschrift *De Vrijdenker*. Als ik zover ben het ook daadwerkelijk te sturen naar de redactie. Ik geniet nog even van dit gevoel. Een gevoel van eigenwaarde, ik mag er zijn. Dit schrijven is goed en ik ben v*****d trots.

Tijdens het Symposium 'Recalcitrant' op 17 februari (aangekondigd in het vorige nummer) sprak onder anderen Keyvan Shabazi, cultureel psycholoog en auteur. Hier volgt zijn gesproken column.

Het gaat om de reis, niet om de bestemming

door **Keyvan Shahbazi**

"If liberty means anything at all, it means telling people what they do not want to hear."

Dames en heren, dit is een citaat van de grote schrijver Eric Arthur Blair, geboren in Motihari (India) op 25 juni 1903, en gestorven als gevolg van tuberculose in Londen, op 21 januari 1950.

Eric Arthur Blair is ook de naam die ik als pseudoniem gebruik, als ik mijn eigen naam niet wil gebruiken. Dan heeft bijna niemand het door dat het de echte naam is, van de *giant* die onder het pseudoniem bekend is geworden van George Orwell.

"If liberty means anything at all, it means telling people what they do not want to hear."

Door schade en schande wijzer geworden, heb ik in de loop van mijn leven, aan deze zin een tweede zin toegevoegd.

"If liberty means anything at all, it means telling yourself what you do not want to hear."

En juist dit is wat de schrijver van Recalcitrant voortdurend doet. Hij wikt en weegt, analyseert, doorgrondt, bevraagt en zoekt antwoorden. Antwoorden op de vragen die hij niet alleen aan de wereld om hem heen stelt, maar ook aan zichzelf. Wie ben ik? Hoe zit de wereld om mij heen in elkaar? Wat is mijn plaats in deze wereld? Hoe verhoud ik mij tot de onderdelen van die wereld waar ik niets mee te maken wil hebben? Wie wil ik zijn? Wat voor leven wordt het, dat ik dan ga leiden, als ik mij daartegen blijf verzetten?

Zoeken, bevragen, analyseren en bewuste keuzes maken. Voor mij, is dat de essentie van oprecht leven. Ongeacht waar je eindigt.

Want dames en heren, leven gaat niet om de bestemming. Dat staat vanaf de allereerste hap adem van elke pasgeborene vast. Leven gaat om de reis. De reis naar die bestemming.

De reis die Orwell ondernam van het prestigieuze *Eton College* tot bordenwassen in louche Parijse restaurants en als zwerver leven in Londen. Van ambtenaar in de Indian Imperial Service, tot verzetsstrijder in de Spaanse burgeroorlog. Van verdachte van communistische sympathieën tot de felle bestrijder van het communisme en totalitarisme.

Een oprecht, zelfbewust en onderzoekend leven met lak aan conventies en de normen van de goegemeente. Een leven waar de Britse inlichtingendiensten geen vat op konden krijgen. Want het paste niet in de beschikbare hokjes. Een leven dat zich bevond in een ander moreel universum dat, zoals de schrijver van Recalcitrant opmerkt, onvermijdelijk leidt tot een existentiële eenzaamheid.

Dames en heren,

Het gaat om de reis niet om de bestemming. Je kunt onsterfelijk worden als de antwoorden op de vragen die je hebt gesteld juwelen voortbrengen als *Animal Farm* en *1984*. Zelfs als je reis abrupt op je 47e eindigt, zoals bij Orwell.

'Weimar is ten onder gegaan. Hoe zal het ons

vergaan?' vraagt de schrijver zich af in Recalcitrant. 'Het is gebeurd, dus het kan opnieuw gebeuren,' citeert hij de Auschwitz-overlevende Primo Levi.

Nauwgezet beschrijft hij hoe de liberale westerse democratieën worden bedreigd door extreem rechts, extreem links en het islamitisch totalitarisme. Om

vervolgens verder te gaan met; 'Democratie is een kwetsbare verworvenheid. Koester de democratie. Dat gaat niet vanzelf. Zwijgen is geen optie meer. We mogen niet langer tolerant zijn voor de intoleranten. We mogen niet langer opzij kijken.'

En daar heeft hij mijn hartgrondige steun bij.

Dank voor uw aandacht.

DE AUTEURS VAN DIT NUMMER

Anne Bogerd is student aan de Hogeschool voor Toegepaste Filosofie.

Jurjen Dijkstra (Oudkerk 1958) is opgeleid tot bouwkundig ingenieur, maar werkzaam in de octrooi-branchen en bijna gepensioneerd. De laatste 20 jaar werkzaam als productmanager in een bedrijf dat alle octrooien ter wereld verzamelt om ze digitaal op te slaan, de data te harmoniseren en vervolgens aan eindgebruikers beschikbaar te stellen.

René van Elst (Amsterdam 1950) studeerde sociologie en (deels) rechten, is gepensioneerd Human Resources medewerker, vertaalde poëzie van Fran Winant, was hoofd- en eindredacteur en opmaker van De Vrijdenker (2014-2018), thans eindredacteur, hoofdredacteur a.i. en opmaker ad hoc, maakt foto's en video's van vrijdenk-evenementen, donateur van Skepsis.

Martin Harlaar (Amsterdam 1956) is freelance historicus, opgeleid aan de UvA. Houdt zich de laatste jaren bezig met onderzoek naar en schrijven over woke-activisme, Social Justice Warriors en gender-ideologie.

Arend Hazekamp is politicoloog en werkt als Implementatiemanager Activerend Onderwijs bij de Hanzehogeschool Groningen.

Anton van Hooff (Den Haag 1943) is klassiek historicus te Nijmegen, redacteur van De Vrijdenker en oud-voorzitter van De Vrije Gedachte, Vrijdenker van het Jaar 2023.

Keyvan Shahbazi vluchtte in 1983 uit Iran, is cultureel psycholoog en adviseert op verschillende ministeries, was enige jaren verbonden aan de Politieacademie en is lid van de Raad van Toezicht Vluchtelingenwerk Nederland. Schreef *De Amerikaan van Karadj*.

De kartoens zijn van de Turnhoutse cartoonist **Gie Campo** ("Gier").

AANWIJZINGEN VOOR AUTEURS

Uw bijdragen aan dit blad worden zeer gewaardeerd. Wij verzoeken u om bij het aanleveren met de volgende informatie en aanwijzingen rekening te houden.

- Bijdragen aan het blad worden – in verzorgd, leesbaar Nederlands – in digitale vorm aangeboden aan de hoofdredacteur op het email-adres van de Redactie.
- Als auteur bent u zelf verantwoordelijk voor de inhoud van uw werk. Buiten die verantwoordelijkheid vallen door de Redactie in het werk aangebrachte correcties.
- De Redactie noch de vereniging De Vrije Gedachte (DVG) is aansprakelijk voor plagiaat, auteursrechtenschending etc., gepleegd door auteurs.
- Het copyright op een geplaatste bijdrage blijft berusten bij de auteur; DVG is echter gerechtigd de bijdrage geheel of gedeeltelijk opnieuw te plaatsen, hetzij in het blad hetzij in een bloemlezing in boekvorm hetzij op de website of Facebookpagina.
- U verstrekt over/van uzelf enige personalia en een portretfoto die bij het werk kunnen worden afgedrukt als het om een publicatie van enige omvang gaat.
- In overleg met de Redactie kan een bijdrage desgewenst onder pseudoniem worden gepubliceerd; anonieme bijdragen worden echter niet geaccepteerd. De auteur moet voor de hoofdredacteur bereikbaar zijn.

- Wij gaan ervan uit dat een artikel niet veel langer is dan 3000 woorden en een boekbespreking die niet diep op thema's uit het boek ingaat niet veel langer dan 1500 woorden.
 - Veronderstel niet te veel voorkennis bij de lezers; vermijd technische/geleerde termen of leg ze uit.
 - A.u.b. niet te veel noten; alleen eindnoten.
 - Vertaal niet-Nederlandstalige teksten/citaten.
 - Zorg voor een sprekende titel, die te maken heeft met het onderwerp, en voor bijpassende sub-onderwerpen met tussenkopjes.
 - Een mini-samenvatting, waarin ook de belangrijkste trefwoorden voorkomen, wordt op prijs gesteld.
 - Noem het hoofdonderwerp in het begin en schrijf de rest ter ondersteuning van dit onderwerp, zodat de lezer de argumentatie / illustratie en de weg naar de eventuele conclusie kan volgen.
 - Spring niet via vrije associaties van de hak op de tak en haal geen dingen erbij die niet met het hoofdonderwerp te maken hebben, waardoor de lezer de weg kan kwijtraken.
 - Vindt u dat een uitweiding belangrijk is ter illustratie van het hoofdthema, leg dan uit hoe.
 - Lees uw stuk zelf goed na; controleer de zinsbouw en spelling, in het bijzonder van de genoemde namen.
- Onze dank voor uw medewerking!

De Redactie

Doelstelling van De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' stelt zich ten doel: het bevorderen van het vrijdenken. Het vrijdenken is een atheïstisch-humanistische levenshouding gekenmerkt door:

- Rationeel denken en onderzoeken van de werkelijkheid, daarbij strevend naar:
 - bevrijding van dogmatisme, vooroordeel en onwetenschappelijke houding,
 - vasthouden aan principes van toetsing en bewijsvoering.
- Moreel handelen vanuit het besef van:
 - eigen verantwoordelijkheid voor gedachten en daden,
 - menselijke waarde,
 - solidariteit met de medemens, de natuur en het milieu,
 - de eindigheid en onherhaalbaarheid van elk individueel leven.

Een vereniging ontleent bestaansrecht aan haar doelstellingen en aan haar ledental. Veel doelstellingen kunnen worden bereikt bij voldoende aantallen (actieve) leden. Opkomen voor de situatie van mensen met een atheïstisch-humanistische levenshouding is erg actueel. In de komende periode wil 'De Vrije Gedachte' graag nieuwe activiteiten organiseren, ook in de regio's, en meer voor het voetlicht treden. Dit vergt creativiteit, tijd en energie van het bestuur, meer vrijwilligersinzet en een financiële impuls. U kunt hierbij helpen.

Steun De Vrije Gedachte!

Vindt u ook dat de vereniging op de kaart van levensbeschouwelijk Nederland thuishoort? Wilt u ook dat de vereniging nieuwe activiteiten organiseert? Steun dan de vereniging!

U kunt de vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' steunen door:

- mee te doen bij activiteiten en uw mening te geven,
- als vrijwilliger te helpen bij de organisatie van activiteiten, of door een plaatselijke of regionale kring te starten,
- ingezonden brieven te sturen aan kranten en uzelf daarin expliciet als vrijdenker te benoemen,
- geld te schenken aan de vereniging of een legaat na te laten. U kunt hierover vrijblijvend een informatief gesprek voeren en u daarvoor aanmelden via ons mailadres (zie onder),
- andere belangstellenden te attenderen op de activiteiten van de vereniging,
- te reageren op publicaties e.d. van 'De Vrije Gedachte',
- lid te worden van vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' (zie het informatiekader in dit blad),
- abonnee te worden van het blad 'De Vrijdenker' (zie het Colofon van dit blad).

Heeft u vragen of ideeën? Het bestuur hoort ze graag! Of wilt u praten over nalaten of schenken? Neem contact op via info@devrijegedachte.nl; voor andere contactmogelijkheden zie het informatiekader in dit blad.

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl
en onze Facebook-pagina
'De Vrije Gedachte'

Het driekleurig viooltje is sinds de 19de eeuw het internationale symbool van de vrijdenkerij. Dit bloempje heeft in het Frans de naam *pensée*, die gedachte betekent. De bloem heeft deze naam gekregen omdat de vorm ervan op die van een menselijk gezicht zou lijken en omdat de bloem in augustus vooroverbuigt alsof hij diep in gedachten is. *La libre pensée*, een term die Victor Hugo in 1850 geïntroduceerd zou hebben, betekent letterlijk de vrije gedachte en is de Franse benaming voor het vrijdenken. (Bron: Wikipedia.org.)

strikte scheiding tussen kerk en staat – weren van indoctrinatie uit opvoeding en onderwijs – bevorderen van een kritisch onderzoekende, wetenschappelijke houding – ontmaskeren van religie, pseudowetenschap en andere waanvoorstellingen – vrijheid van expressie – respect voor de waardigheid van de mens als wezen met een eindig en eenmalig bestaan – erkenning van het volledige zelfbeschikkingsrecht van de mens over eigen lijf en leden